

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra geografie

Studijní program: B1301 – Geografie

Studijní obor: 7105R056 – Historie se zaměřením na vzdělávání
7504R181 – Geografie se zaměřením na vzdělávání
7507R – Společný základ se zaměřením na vzdělávání

VÝVOJ MĚSTA TURNOV

DEVELOPMENT OF TURNOV TOWN

Bakalářská práce: 11-FP-KGE-002

Autor:

Zuzana MRÁZOVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Doc. RNDr. Alois Hynek, CSc.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
60	0	9	6	37	1

V Liberci dne: 10. 4. 2011

Čestné prohlášení

Název práce: Vývoj města Turnov
Jméno a příjmení autora: Zuzana Mrázová
Osobní číslo: P09001174

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 10. 4. 2011

Zuzana Mrázová

ANOTACE

Cílem této bakalářské práce je vypracování studie města, která poskytuje jeho charakteristiku z hlediska socioekonomické geografie. Práce zahrnuje dosavadní poznatky o městě Turnov, analýzu dokumentů pro plánování i pohled obyvatel. V textu je zachycen historický vývoj Turnova. Velký důraz je kladen na současný stav a plánovací dokumenty, které poukazují i na budoucí vývoj města.

Klíčová slova: Turnov, vývoj města, plánovací dokumenty

ANNOTATION

The aim of this bachelor thesis is creation of study of the town that shows its socioeconomic characteristics. The text contains existing knowledge about the town, analysis of planning documents and view of citizens. Historical development of Turnov is described here. Some themes are emphasized. They are contemporary conditions of the town and planning documents that refer to future development of the town.

Keywords: Turnov, development of town, planning documents

ANOTACIÓN

El objeto de este trabajo de diplomatura es la elaboración del estudio de la ciudad que ofrece su característica del punto de vista de geografía socioeconómica. El trabajo comprende conocimientos contemporáneos de Turnov, análisis de los documentos para la planificación y de la opinión de los habitantes. En el texto está descrito el desarrollo histórico de Turnov. El trabajo se dirige sobre todo al estado contemporáneo incluso los documentos de planificación que muestran también el desarrollo futuro de la ciudad.

Palabras importantes: Turnov, el desarrollo de la ciudad, los documentos de planificación

Obsah

1 Úvod	8
2 Studium města a použitá literatura	9
2.1 Studium města (metody).....	9
2.2 Literatura o městě.....	9
3 Historie města.....	11
3.1 Literatura o historii.....	11
3.2 Historický vývoj.....	11
3.2.1 Nejstarší osídlení.....	11
3.2.2 Vznik města Turnova.....	12
3.2.3 Středověké město.....	13
3.2.4 Turnov v raném novověku.....	14
3.2.5 Bílá hora a Valdštejnův triumf.....	15
3.2.6 Neklidné osmnácté století.....	16
3.2.7 Rozvoj v devatenáctém století.....	16
3.2.8 Světové války.....	18
3.2.9 Poválečné období a komunistická éra v Turnově.....	20
4 Současný Turnov.....	23
4.1 Administrativní členění.....	23
4.1.1 Vnitřní členění města.....	23
4.1.2 Turnov jako přirozené centrum.....	23
4.2 Prostorové umístění a postavení.....	23
4.3 Statistické údaje.....	25
4.3.1 Sčítání lidu, domů a bytů 2001.....	25
4.3.2 Obyvatelstvo města Turnov.....	26
4.3.3 Vývoj populace	26
4.3.4 Nezaměstnanost.....	27
4.3.5 Volby 2010.....	27
4.4 Vnímání obyvateli.....	27
4.5 Hospodářství.....	30
4.5.1 Zemědělství.....	31

4.5.2 Průmysl.....	31
4.5.3 Služby.....	32
4.5.4 Stavební rozvoj.....	34
4.6 Územní plán.....	36
4.6.1 Jihovýchodní část města	37
4.6.2 Severozápadní část města	41
4.6.3 Město Turnov jako celek.....	42
4.7 Územně analytické podklady.....	43
5 Budoucnost města.....	47
5.1 Strategický plán.....	47
5.2 Současné problémy.....	49
5.2.1 Silnice R35.....	49
5.2.2 Projekt Čistá Jizera	52
6 Závěr	55
Seznam literatury.....	56
Seznam příloh.....	59
Přílohy.....	60

Seznam obrázků

Současná podoba zámku Hrubý Rohozec (vlastní fotografie).....	20
Šroubárna patřila mezi nově vzniklé podniky v 70. letech.....	21
Příchod vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968.....	21
Turnovské náměstí během generální stávky 27. 11. 1989.....	22
Mapa Turnova (rozdělení pro účely dotazníku).....	28
Územní plán z roku 1996.....	37
Židovský hřbitov přemostěný silnicí (vlastní fotografie).....	40
Mapa variant rychlostní komunikace R35.....	50
Průběh prací v ulici 5. května nedaleko náměstí.....	54

Seznam tabulek

Vývoj počtu obyvatel a domů.....	26
Vývoj nezaměstnanosti v Turnově v letech 2001 – 2010	27
Výsledky dotazníku.....	29
Zaměstnaní obyvatelé podle odvětví.....	30
Domovní fond (podle SLDB 2001).....	34
Bytový fond (podle SLDB 2001).....	34

Použité zkratky

ČOV	Čistička odpadních vod
ČSÚ	Český statistický úřad
CHKO	Chráněná krajinná oblast
ORP	Obec s rozšířenou působností
př. n. l.	před naším letopočtem
SLDB 2001	Sčítání lidu, domů a bytů (rok 2001)
ÚAP	Územně analytické podklady

1 Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá městem Turnov a jejím cílem je vypracování přehledové studie města pro výuku a výzkum. Text poskytuje charakteristiku města z hlediska socioekonomické geografie. Je zde nastíněn historický vývoj, ale hlavní důraz je kladen na současné město.

Práce je rozdělena do několika částí. Jedná se o Historii města, Současný Turnov a Budoucnost města. Dále je zde kratší text věnovaný literatuře a studiu města.

Kapitola Historie města ukazuje alespoň stručně velmi dlouhý vývoj Turnova od dokladů nejstaršího osídlení přes založení města ve 13. století a jeho vývoj až do konce 20. století.

Nejrozsáhlejší částí textu je kapitola Současný Turnov. Město je představeno z hlediska administrativního členění a jeho protorového umístění. Dalším tématem je obyvatelstvo – jednak jsou zde uvedeny statistické údaje podle SLDB 2001, ale také je zde popsán pohled obyvatel na jejich město. Turnov je dále charakterizován z hospodářského pohledu (odvětví průmyslu a největší podniky, zemědělství, služby a stavebnictví). Poslední součástí této kapitoly je prezentace a analýza plánovacích dokumentů (územní plán a územně analytické podklady).

Poslední část textu nese název Budoucnost města, ale pojednává samozřejmě i o současném stavu. Je zde představen Strategický plán a jeho plnění v posledních letech. Tento dokument ovšem také určuje budoucí vývoj města. Pozornost je věnována i problémům (projekt Čistá Jizera a silnice R35), které jsou sice spojeny se současností, ale jejich řešení významně ovlivní i budoucnost Turnova.

2 Studium města a použitá literatura

2.1 Studium města (metody)

Pro vypracování následujícího textu bylo použito několik metod. Velmi důležitá byla analýza dokumentů (především v souvislosti s plánováním města) a samozřejmě rozbor literatury. Nezbytný byl terénní průzkum a pozorování (velmi dobrým zdrojem, který vysvětluje principy metod a poskytuje návod, jak při nich postupovat je kniha *Qualitative Research Methods in Human Geography* – autor Iain Hay). Mentální mapy a především dotazníky (zjišťující kvalitu životního prostředí) ukázaly, jak město vnímají jeho obyvatelé.

2.2 Literatura o městě

Literatury o historii města je poměrně velké množství. K novějším pracím patří především díla osob, jejichž činnost je spojena s Muzeem Českého ráje v Turnově. K nim bychom mohli zařadit publikaci Turnovsko autorů Michala Babíka a Miroslava Cogana, která vznikla v roce 2007 a je tedy prací nejnovější. Další kniha doplněná i množstvím fotografií nese název Turnov, s podtitulem Český ráj. Také jejím autorem je Miroslav Cogan. Nezaměřuje se pouze na historii města, ale také na jeho pouto k drahým kamenům a na oblast celého Českého ráje. Několik poměrně podrobných článků o historii města je také součástí sborníku Turnovská vyznání (s podtitulem Sborník vydaný u příležitosti 725. výročí města Turnova).

Ze starších děl je nutné uvést Příběhy města Turnova nad Jizerou, které napsal turnovský rodák, historik a univerzitní profesor na Karlově univerzitě v Praze, Josef Vítězslav Šimák. Jeho práce, která vyšla na počátku 20. století, se zabývá dějinami města bohužel pouze do roku 1620.

Dalším historikem, který pocházel z Turnova a zabýval se i místními dějinami je Josef Pekař, který se ale zaměřoval především na konkrétní témata, která se sice úzce dotýkala i Turnovska, ale přímo dějinám města se nikdy nevěnoval. Mezi jeho práce týkající se regionu patří Kniha o Kosti nebo Valdštejnské spiknutí.

Autorem, kterého nelze vynechat je Josef Dlask, který ovšem nebyl historikem, ale zařadili bychom ho mezi tzv. písmáky. Jeho zápisky přibližují události na Turnovsku v 19. století.

Pokud se zaměříme na zdroje spojené se současností města, nelze opomenout oficiální internetové stránky města Turnov (www.turnov.cz), které nabízejí velmi rozsáhlé množství informací a dokumentů. Je zde k dispozici např. Strategický plán města, Územně analytické podklady (podklady a rozbor udržitelného rozvoje území) nebo Územní plán. Dále jsou zde uvedeny alespoň nejzákladnější informace o obyvatelstvu, průmyslu nebo památkách v oblasti. Tyto zdroje jsou vhodné pouze pro základní orientaci v dané problematice. Pro získání podrobnějších informací je nutné využít dalších zdrojů. Velké množství dat týkajících se obyvatelstva nabízí především Český statistický úřad (www.czso.cz).

Na Turnovsku vychází i regionální tisk. Velmi vhodné je Turnovsko v akci (aktuální události ve městě a okolí). Z dalších bych zmínila ještě Hlasy a ohlasy Turnovska (dříve pojednávaly o dění ve městě – např. jednání a rozhodnutí zastupitelstva; ale dnes se zaměřují především na kulturní záležitosti) a vlastivědný sborník Od Ještěda k Troskám (má velmi dlouhou tradici a popisuje poměrně široké území, zahrnuje především historická témata). Tato periodika sice nebyly pro práci použita, ale patří mezi další možné zdroje informací o historii a současné kultuře Turnovska.

3 Historie města

3.1 Literatura o historii

Celkově dějiny města zpracovávali především pracovníci Muzea Českého ráje v Turnově. Jedná se především o knihy Miroslava Cogana Turnov: Český ráj (2001) a dále Turnovsko (2007), které vzniklo ve spolupráci s Michalem Babíkem. Vhodné jsou i články ze sborníku Turnovská vyznání (1997). Pro období prvních čtyř set let existence města je výborným zdrojem práce Josefa Vítězlava Šimáka Příběhy města Turnova nad Jizerou (1903), konkrétně první díl s podtitulem Od založení města do r. 1620. Další díl se zabývá už místopisem a nikoliv dějinami města. Tato práce turnovského rodáka dosud nebyla překonána a kupodivu se jedná o práci velmi zajímavou i pro dnešního čtenáře. Z těchto prací vychází následující text.

3.2 Historický vývoj

3.2.1 Nejstarší osídlení

Okolí dnešního Turnova bylo osídleno dávno před tím, než vzniklo samotné město. Osídlení můžeme díky archeologickým nálezům doložit již ve starší době kamenné, přibližně před 12 000 lety (10 000 př. n. l.). V pátém tisíciletí př. n. l. sem přišli neolitictí osadníci, kteří využili výhodné polohy místa – údolí řeky Jizery, blízkost zdrojů surovin (fyllit pro broušené industrie). Neolit (přibližně 6 000–4 000 př. n. l.) je spojený s kulturou lineární keramiky (doložená na území Turnova v oblasti bývalých Maškových zahrad) a později s vypíchanou keramikou. Pozdní dobu kamennou, tedy eneolit (přibližně 4 000–2 000 př. n. l.) doprovázely mnohé kultury, jejichž doklady máme ale spíše z okolí města, než z Turnova samotného. V době bronzové (přibližně 2 000–700 př. n. l.) zde byla rozšířena kultura lužická, spojená s popelnicovými poli. Z doby železné jsou v Turnově doložena i halštatská sídliště. Ve druhém století př. n. l. tudy prošli Kelti. Významnou událostí byl příchod Slovanů do této oblasti v šestém století. V 10. století se začal vytvářet nový stát v čele s rodem Přemyslovců a začala

vznikat nová síť sídel. Tou dobou se Turnovsko dostalo pod vliv Boleslavi a až do 13. století zůstalo okrajovou oblastí, téměř u hraničních lesů.¹

3.2.2 Vznik města Turnova

Historie města samotného je spojena až s 13. stoletím. V této době patřila celá oblast rodu Markvarticů. Významným příslušníkem rodu byl i Jaroslav z Hruštic, který zastával i funkci hradskeho správce v Mladé Boleslavi. Jeho přízvisko „z Hruštic“ (dnes součást Turnova) vedlo ke zjištění, že na tomto místě vzniklo jeho rodové sídlo (jeho existenci se později podařilo potvrdit a zjistilo se, že již před polovinou 13. století přestalo být využíváno).

Právě Jaroslav z Hruštic (v této době již sídlil na nově založeném hradě Valdštejn) spolu se svým bratrem Havlem z Lemberka (sídlil na Lemberku) založili pravděpodobně v polovině 13. století na společné hranici svých dvou panství město Turnov, které ještě po několik století patřilo vždy dvěma majitelům (nejprve tedy Valdštejnům a Lemberkům). K důležitým okolnostem, které založení nového sídla doprovázely, patřil přisun německého obyvatelstva i významné aktivity katolické církve. Zhruba ve stejné době jako samotné město vznikl totiž i klášter dominikánského řádu. *„O podobě kláštera a chrámu dnes nelze říci ničeho, ježto zbytky starých zdí vzaly dávno za své. Chrám Narození P. Marie ovšem staven byl slohem gotickým.“*² Záhy byl založen i farní kostel zasvěcený sv. Mikuláši, jehož věž se stala součástí opevnění města. Nově vzniklé město zahrnovalo okolo sta domů.

Nejstarší písemná zmínka o městě je spojena s obdobím vlády krále Přemysla Otakara II. V listině z 1. května 1272 *„byl jedním ze svědků soudního sporu jmenován Jaroslav z Turnova, syn Havla z Lemberka.“*³ Potomek Jaroslava z Turnova, Havel nazývaný Ryba, si později nechal vybudovat na skalním ostrohu na druhém břehu řeky Jizery hrad Rohozec. Zakladatelé města a jejich potomci stáli u zrodu dalších opevněných sídel v okolí – např. Valdštejn, Rotštejn, Skály (dnes zámek Hrubá Skála).

¹ Turnovská vyznání: Sborník vydaný u příležitosti 725. výročí města Turnova, Turnov 1997, s. 8-10.

² Josef Vítězslav Šimák, Příběhy města Turnova nad Jizerou, s. 41.

³ Michal Babík – Miroslav Cogan, Turnovsko, Praha; Litomyšl 2007, s. 7.

Město mělo již ve svých počátcích strukturu podobnou dnešnímu uspořádání centra. Z náměstí vybíhalo šest hlavních ulic – čtyři vycházely z rohů náměstí a zbylé dvě protínaly náměstí. „*Turnov položen jest na konci planiny, táhnoucí se od východu k západu a zdvihající se mezi údolími řeky Jizery na severu a Steběňky na jihu. Obě vody spojují se pod městem. Úbočí zvedají se dosti příkře od vody, k sz. i kolmo, a též svah k západu, dnes vyrovnaný, byl do nedávných dob srážnější. Poloha tudíž sama přispívala k ochraně města.*“⁴ Již ve svých počátcích bylo město obehnané hradbami, ze kterých se ale téměř nic nedochovalo. Přesnou polohu bran však známe až z pozdější doby. V té době již také stál ve městě kostel sv. Mikuláše. Na stejném místě stojí i dnes kostel zasvěcený tomuto světcí, ale tato stavba vznikla až na počátku 18. století. V současné době již také kostel neobklopuje hřbitov, jak tomu bývalo dříve. Druhý kostel byl zasvěcen Narození Panny Marie a byl součástí dominikánského kláštera. Celý tento komplex zabíral velké území jihovýchodně od náměstí, ale bohužel byl během husitských válek zničen. V prostoru bývalého kláštera byl v 19. století vybudován současný novogotický chrám zasvěcený Panně Marii a hřbitov se přesunul právě k tomuto kostelu.

3.2.3 Středověké město

Období středověku je spojeno se zemědělskou, ale i řemeslnou výrobou – rozvíjelo se zde např. soukenictví, plátenictví, pivovarnictví, mlynářství... Je zde také doložena výroba perníku (již v roce 1335, jedná se o první zmínku o tomto typu výroby v celých Čechách). Důležitá byla obchodní vazba na oblast Lužice a především na město Žitava. Období vlády Lucembursků znamenalo pro Turnov období klidu, rozvoje řemesel a obchodu. Problémy občas způsobovalo, že Turnov jako poddanské město nadále zůstával rozdělen mezi dvě panství. Ta sice ve 14. století získali příslušníci rodu Vartenberků, ale každá část města patřila jiné větvi tohoto rodu.

V době husitských válek došlo i k bojům na tomto území. Oblast Turnova a okolí byla totiž úzce spojena s působením dominikánů (klášter v Turnově) a i šlechta se většinou hlásila ke katolické víře. Husitská vojska směřující do Lužice pod vedením Jana Žižky z Trocnova zaútočila roku 1424 na město

⁴ Josef Vítězslav Šimák, Příběhy města Turnova nad Jizerou. s. 25.

a podařilo se jim ho obsadit a dobyli i nedaleký hrad Valdštejn. „V prvních dnech postních (okolo 10. března) padl Turnov – nejspíš bez valného odporu – do rukou tábořských. Klášter s kostelem dány jsou v požeh a mniši zaplatili odpor svůj dosavadní hroznou smrtí na hranici.“⁵ „Klášter zašel, i mniši hrozně skončili r. 1424. Od těch dob očazené zdi klášterní trčely smutně v rozvalinách až do pozdních dob. Bratři kazatelé nikdy do Turnova se nevrátili.“⁶ Ve městě byl nakonec zlikvidován pouze dominikánský komplex a alespoň zbytek města se zachránil. O rok později ještě jednou město zažilo průchod husitských vojsk. Husitské myšlenky zde ale nezískaly příliš velkou odezvu a po skončení válek se sem opět vrátili katoličtí kněží.

Další boje se města dotkly v roce 1468, za vlády Jiřího z Poděbrad, kdy tudy směřem do Čech procházela vojska lužických měst, která tvořila opozici proti českému králi. Celá oblast byla vypleněna a nedaleko Turnova došlo k bitvě a následně bylo celé město vypáleno. Patnácté století přesto znamenalo i rozrůstání osídlení – město se rozšířilo až k toku Stébenky.⁷

3.2.4 Turnov v raném novověku

Počátek 16. století je spojen s rozšířením vlivu Jednoty bratrské, kterou podporovali především majitelé Rohozce, rod Krajířů z Krajku. Jednota měla ve městě vlastní dům, sbor i školu a působili zde její významné osobnosti – Jan Augusta a Jiří Izrael.⁸

Město v té době zažívalo období hospodářské rozkvětu, který souvisel s novými odvětvími jako např. hornictvím, sklářstvím nebo brusičstvím drahých kamenů. V Turnově již také byla škola. Rozvoj se zastavil až roku 1538. „V obecné radosti Turnovští netušili hrozné příhody, jež shrouititi měla všechny jich naděje na dlouhý čas. Černý den 17. dubna 1538 přinesl městu strašlivou zhoubu živelní, málo jen mírnější, nežli zkáza roku 1468, požár, jenž děsem svým utkvěl všem v mysli.“⁹ Požár zničil velkou část města včetně radnice a kostela. Následně

⁵ Josef Vítězslav Šimák, Příběhy města Turnova nad Jizerou. s. 23.

⁶ Tamtéž, s. 43.

⁷ Město Turnov – oficiální stránky města – Městská památková zóna [online]. 2008 [cit. 3. 9. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/rozvoj-mesta/mestska-pamatkova-zona/mestska-pamatkova-zona.html>>.

⁸ Michal Babík – Miroslav Cogan, Turnovsko, Praha; Litomyšl 2007, s. 10.

⁹ Josef Vítězslav Šimák, Příběhy města Turnova nad Jizerou. s. 70.

byla vybudována nová radnice, která již stála na místě té dnešní a několika pozdějšími přestavbami byla upravena do současné podoby.

Ve 30. letech 16. století se stal celý Turnov poprvé (ale na krátko) majetkem jediné osoby – a to Jana z Vartenberka. Dříve se město dělilo mezi dva majitele – pána z Rohozce a pána z Valdštejna. Po Janovi zdědil majetky Adam z Vartenberka, ale protože se účastnil odboje proti Ferdinandovi I., tak mu byly majetky zkonfiskovány a následně krátce patřily královské komoře. V této době také docházelo k perzekuci Jednoty bratrské, což vedlo k útěku mnoha jejích příslušníků do Polska.

3.2.5 Bílá hora a Valdštejnův triumf

Turnov a okolí si později rozdělilo několik majitelů – Albrecht Jan Smiřický, Jáchym Ondřej Šlik, Jan Jiří z Vartenberka... Většina z nich se zapojila do českého stavovského povstání a tudíž jim byly po bitvě na Bílé hoře roku 1620 majetky zkonfiskovány. Tato panství následně získal vojevůdce Albrecht z Valdštejna. Turnov spolu se svým okolím byl sjednocen a dostal se pod správu vrchnostenské kanceláře na Hrubé Skále. Během třicetileté války byla oblast díky Valdštejnovi chráněna od plenění evropskými armádami. Situace se změnila poté, co byl Albrecht z Valdštejna v Chebu roku 1634 zavražděn. Majetky po Albrechtu z Valdštejna si po jeho smrti rozdělilo několik osob. Frýdlant získali Clam-Gallasové, hruboskalské panství a Turnov Valdštejnův synovec Maxmilián. Výjimku tvořilo rohozecké panství, protože to Valdštejn prodal již roku 1628 rodu Des Foursů, konkrétně jednomu ze svých plukovníků Mikuláši Des Fours. Zámek Rohozec (od poloviny 17. století již nazývaný Hrubý Rohozec) patřil tomuto původem francouzskému rodu až do r. 1945.

Oblast pak byla zpustošena vojsky (Švédí, Sasové, ale i císařská vojska) a během švédského tažení vznikl roku 1643 další požár, který opět zničil v podstatě celý Turnov. Druhá polovina 17. století je spojena s pozvolnou obnovou města a také s rozvojem broušení drahokamů. Maxmilián z Valdštejna v té době také přivedl do Turnova řád františkánů a na náměstí pro ně vznikl nový klášter s kostelem. V této době velmi vzrostly daně a především venkované byli vykořisťováni, což vedlo k jejich nespokojenosti a povstání.

3.2.6 *Neklidné osmnácté století*

Osmnácté století bylo na Turnovsku problematickou dobou. Na počátku století (1707) opět město postihl požár, po kterém následovala finančně náročná obnova města. Charakter města se změnil: byla obnovena radnice i kostely (sv. Františka, sv. Mikuláše), rozšířeny komunikace, většina domů v centru byla již kamenných. Dařilo se také Židům, kteří se usazovali v dnešní Krajířově ulici, kde měli i svou školu a novou synagogu. Město zažilo období velmi prudkého rozvoje a výstavby a rozvíjelo se i po hospodářské stránce. „*V roce 1715 bylo v Turnově založeno bratrstvo brusičů drahokamů, zvaných kamenáři nebo též štajnšnajdři, a toto svobodné umění se nadlouho stalo významnou hospodářskou silou.*“¹⁰ V této době se také prosadil nový obor – výroba skelné kompozice. Tyto napodobeniny drahých kamenů byly dále tradičně opracovány a získaly si obrovskou oblibu i ve světě.

Měšťané nebyli spokojeni se svou situací, protože se je vrchnost snažila ovládnout. Projevilo se to především po požáru města roku 1707, kdy hrabě František Josef z Valdštejna sliboval pomoc, ale ve skutečnosti se tím snažil jen získat větší vliv. Měšťané povstali proti vrchnosti. „*Mezi čelnými představiteli odporu byl František Tázler nebo Jiří Kristián Vejrich.*“¹¹ Odpor povstalců byl brzy (1714) zlomen, vůdcové byli uvězněni a práva měšťanů byla téměř na půl století omezena ještě výrazněji. V 70. letech 18. století vypukla povstání sedláků ve východních Čechách, a tyto rebelie se nevyhnuly ani Turnovsku. Došlo k vyrabování zámku Hrubý Rohozec, ale než sedláci dorazili k městu, podařilo se je rozehnat. Vrchnost se v té době odvděčila měšťanům za jejich poslušnost i podporu v boji proti selským bouřím. Roku 1775 vydala privilegia, která zajišťovala obyvatelům Turnova osobní svobodu. Konec 18. století poznamenaly také hospodářské problémy, které se dotkly především pro Turnov zásadní kamenářské výroby.

3.2.7 *Rozvoj v devatenáctém století*

Rozvoj města v 19. století je spojen především s rozvojem průmyslu. Již na přelomu 18. a 19. století vznikly první továrny v blízkosti řeky Jizery. Město se začalo velmi výrazně rozrůstat. „*Na konci 18. století mělo město více než*

¹⁰ Miroslav Cogan, Turnov: Český ráj, [s. l.] 2001, s. 28.

¹¹ Michal Babík – Miroslav Cogan, Turnovsko, Praha; Litomyšl 2007, s. 12.

*300 domů, ve třicátých letech 19. století pak již 450 domů a 3500 obyvatel.*¹² Vznikly i zcela nové obytné plochy - „mezi lety 1794 a 1804 staví podnikatelé Eliáš a Lhoták předměstí Durychov.“¹³ Město se rozrostlo také podél cesty k Jizeře (spojnice s novými továrnami i panským sídlem na Hrubém Rohozci). Vznikla i nová „předměstí Benátky, Podchlomek, Károvsko, Myšina a Sklenařice.“¹⁴

Na počátku 19. století se majitelem města a také hruboskalského panství stal Jan Lexa z Aehrentalu, jeho rodu Turnov patřil až do revolučního roku 1848. Přiblížila se také doba národního obrození, která je na Turnovsku spojena s působením významných osobností – především Václav Fortunát Durych a Antonín Marek.

V první polovině 19. století vznikly také památky, které jsou i pro dnešní město charakteristické. V letech 1825–1853 byl vybudován novogotický chrám Narození Panny Marie. Roku 1847 vznikla na náměstí kašna se sloupem a sochou Panny Marie (původní se nezachovala, ale obnova v r. 1998). Také kostel sv. Františka byl přestavěn a získal dnešní podobu.

Revoluční rok 1848 přinesl naděje i do Turnova, kde se záhy projevil národní citění. I když se nakonec vrátil absolutismus, některé změny se dostavily – rovnost před zákonem, náboženská svoboda a především pro venkov důležité zrušení poddanství. V roce 1850 došlo k reorganizaci státní správy. Skončilo podřízení města vrchnostenskému úřadu na Hrubé Skále a Turnovsko se stalo samostatným soudním okresem a později i okresem politickým. Město Turnov se stalo městem okresním. Následně vznikla i městská samospráva.

V roce 1866 došlo k prusko-rakouské válce a pruská armáda se bohužel Turnovu nevyhnula. Prusové vydrancovali město a několik stovek vojáků se zde utábořilo, což brzy způsobilo zásobovací potíže, ale i epidemii cholery, a proto zde vznikl také lazaret. Pruští vojáci, kteří zde zemřeli, nakonec byli pohřbeni na jednom z turnovských hřbitovů.

¹² Michal Babík – Miroslav Cogan, Turnovsko, Praha; Litomyšl 2007, s. 13.

¹³ Město Turnov – oficiální stránky města – Městská památková zóna [online]. 2008 [cit. 3. 9. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/rozvoj-mesta/mestska-pamatkova-zona/mestska-pamatkova-zona.html>>.

¹⁴ Tamtéž.

I v této části Čech se začala prosazovat tovární výroba, která se samozřejmě začala rozvíjet nejprve v oborech, které byly v oblasti rozšířeny již dříve. První turnovské továrny tudíž souvisely s kamenářstvím. „*Továrna Františka Šlechty se zaměřila na zpracování drahokamů, syntetických kamenů a imitací, v závodu Františka Durycha se brousily především opály, firma Herman a Palma se soustředila na granáty a další drahé kameny.*“¹⁵ S rozvojem kamenářství souvisí i vznik průmyslové školy v roce 1869 a především odborné školy zaměřující se na zpracování drahých kamenů, která byla založena roku 1884 jako jedna z prvních v Evropě. S rozvojem kamenářství je spojen i obchod s tímto zbožím, které se vyváželo i do Ruska. Tam působili především František Marek a Michal Kotler. Na Turnovsku se také velmi rozšířila textilní výroba (barvení a tištění látek; např. továrna na motouz a provaznické výrobky Fotr, Boháček a spol. založená r. 1872¹⁶) nebo potravinářská výroba (pivovary, mlýn, pekárna...). Ve městě existovaly i další firmy, jako např. továrny na piana a pianina, na nábytek, na dlaždice nebo parní pila. Ohlas i v zahraničí si získala zahradnická firma Korselt a spol., která je spojena hlavně s působením zahradníka Vojtěcha Maška (odtud i dnešní označení „Maškovy zahrady“ pro místa, kde se původně firma nacházela).

V polovině století začal vzrůstat význam dopravy. Byla vybudována železnice ve směrech Liberec, Pardubice a Praha.

I během druhé poloviny 19. století výrazně vzrůstal počet obyvatel a tento vývoj se nezastavil ani na počátku 20. století (v roce 1869 měl Turnov 6 849 obyvatel a roku 1930 již 11 541). Tehdy také vznikalo množství spolků: v Turnově k nim patřily např. Sokol, Klub českých turistů, Čtenářská beseda, Zpěvácký spolek nebo Divadelní spolek. V roce 1874 bylo postaveno městské divadlo a již roku 1886 bylo založeno také turnovské muzeum (dnes Muzeum Českého ráje).

3.2.8 Světové války

Přelom 19. a 20. století byl pro město klidným obdobím. Klid a prosperitu narušilo až vypuknutí první světové války. I odsud bylo mnoho mužů odvedeno. Někteří z nich bojovali po celou válku v rakouské armádě, jiní se později zapojili

¹⁵ Michal Babík – Miroslav Cogan, Turnovsko, Praha; Litomyšl 2007, s. 14.

¹⁶ Tamtéž, s. 15.

do československých legií. Válku doprovázel také nedostatek potravin, které byly poskytovány na přiděl, školy se proměnily v lazarety... Když konečně 28. října 1918 vzniklo samostatné Československo, slavilo se i v Turnově. Město a okolí pak v počátcích první republiky navštívil i prezident T. G. Masaryk. Pro Turnov, a nakonec i pro celé Čechy, začalo období ekonomického růstu.

Meziválečná doba byla opět obdobím prosperity. Vznikly stavby ve zcela novém stylu – funkcionalismu (budova dívčí školy a reálky nebo obchodního domu Baťa). Kulturní život zažíval také mnoho změn. Vzniklo sdružení výtvarníků Turnovské dílo (umělci Karel Vik, Karel Kinský, Josef Varcl), začala vycházet revue Sever a východ (autoři Jan Knob, František Křelina a Josef Knap), bylo zahájeno vydávání sborníku Od Ještěda k Troskám (spojeno s aktivitou historika Josefa Vítězslava Šimáka, který stál i v čele turnovského muzea).¹⁷

Situace se změnila na konci 20. let 20. století, kdy vypukla hospodářská krize, která zasáhla především obor broušení drahých kamenů.

Pomalu se blížila válka. Po uzavření Mnichovské dohody se Turnov zaplnil Čechy, kteří utíkali z nyní již německých Sudet a 15. března 1939 bylo město obsazeno německou armádou. Válka měla podobný dopad na celé Čechy. Mnoho obyvatel bylo perzekuováno a čekaly je nacistické věznice a koncentrační tábory, ze kterých se mnozí už nevrátili. Perzekuce se nevyhnula samozřejmě turnovské židovské komunitě - ta byla v podstatě zlikvidována. V roce 1943 byli odvezeni poslední židé a jejich „čtvrť“ (Jizerní ulice, dnes ulice Krajířova) byla opuštěna. Na náměstí byla umístěna říšská orlice s hákovým křížem. Roku „1941 byla rozpuštěna městská rada, rozhodující pravomoci převzal německý komisař. Zakázali Sokol, českou skautskou organizaci Junák, množila se zatčení a oznámení o popravených nepřátelích říše, které se po atentátu na Heydricha změnila v dlouhé seznamy.“¹⁸

Konec války proběhl v celku poklidně a „10. května 1945 již byla na turnovském náměstí vítána sovětská vojska.“¹⁹ Ještě v tomtéž roce došlo ke znárodnění majetků Němců a kolaborantů. V této době byl zkonfiskován

¹⁷ Turnovská vyznání: Sborník vydaný u příležitosti 725. výročí města Turnova, Turnov 1997, s. 26.

¹⁸ Miroslav Cogan, Turnov: Český ráj, [s. l.] 2001, s. 54-55.

¹⁹ Michal Babík – Miroslav Cogan, Turnovsko, Praha; Litomyšl 2007, s. 17.

i zámek Hrubý Rohozec. Dodnes zůstává nedořešena otázka případné restituce (restituční spor začal v roce 1992).

Obr. 1: Současná podoba zámku Hrubý Rohozec (vlastní fotografie)

3.2.9 *Poválečné období a komunistická éra v Turnově*

Po válce následovala vlna znárodnování, dovršena byla po r. 1948. Kamenářská a brusírenská výroba se dočkala také změn – turnovské brusírny byly sjednoceny ve Spojené brusírny drahokamů (brzy připojené k jablonecké Preciose), v roce 1951 vznikly Turnovské brusírny (později Dias) a v roce 1953 bylo vytvořeno družstvo Granát (především zlatnické práce). Později vznikly i podniky Sklostroj, Šroubárna nebo Dioptra.

Obr. 2: Šroubárna patřila mezi nově vzniklé podniky v 70. letech²⁰

Komunistický režim postihl celou zemi. Vykonstruované případy potkaly i Turnovsko, kde byli někteří občané odsouzeni k dlouholetému žaláři (např. sedláci, kteří se bránili kolektivizaci). Byly zde zrušeny spolky jako Sokol nebo Junák. Roku 1952 byl zrušen františkánský klášter. O rok později byla z náměstí odstraněna kašna se sochou Panny Marie, proti čemuž marně protestovali různé organizace.

Roku 1960 proběhla reforma územní správy a Turnov od této doby nebyl okresním městem.

Po uvolnění v 60. letech se situace roku 1968 opět přiostrčila a turnovská kasárna byla po následujících dvacet let obsazena sovětskými vojsky.

Obr. 3: Příchod vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968²¹

²⁰ Miroslav Cogan, Turnov: Český ráj, [s. l.] 2001, s. 60.

²¹ Tamtéž, s. 60.

Následovalo období normalizace, které bylo i zde spojeno s cenzurou, nedostakem zboží... Ani v této době neskončilo násilí a pronásledování českých občanů. Nešťastný osud potkal i turnovského rodáka a známého filosofa Jana Patočku, který byl disidentem, signatářem a mluvčím Charty 77. Patočka zemřel po výsleších StB v roce 1977.

V souvislosti s novou bytovou politikou vznikala sídliště. Nejstarší vzniklo již v 50. letech. Ale většina byla vybudována až během 70. a 80. let. Město trpělo neodbornými zásahy, např. byl vytvořen průtah městem, který „*neomaleně přemostil židovský hřbitov*“²²

Změny přinesl až revoluční rok 1989. V Turnově vzniklo Občanské fórum – první mimo hlavní město. V následujícím roce také sovětsí vojáci opustili místní kasárna. Pro město začala nová éra.

Obr. 4: Turnovské náměstí během generální stávky 27. 11. 1989²³

²² Miroslav Cogan, Turnov: Český ráj, [s. l.] 2001, s. 60.

²³ Tamtéž, s. 63.

4 Současný Turnov

4.1 Administrativní členění

Turnov se nachází v jižní části Libereckého kraje, je jednou z deseti obcí s rozšířenou působností a jednou z dvaceti jedna obcí s pověřeným úřadem v kraji. ORP Turnov zahrnuje 37 obcí, které jsou součástí tří okresů (Semily, Liberec, Jablonec nad Nisou). Na území o rozloze 247 km² se nachází pouze dvě města – Turnov a podstatně menší Rovensko pod Troskami. Podle SLDB 2001 dosahovala populace celé oblasti ORP 30 900 obyvatel, z čehož téměř polovina (konkrétně 14 513 obyvatel) žije v Turnově.²⁴

4.1.1 Vnitřní členění města

Turnov má rozlohu 2 273 ha (katastrální výměra). Dělí se na pět katastrálních území – Bukovina u Turnova, Daliměřice, Malý Rohozec, Mašov u Turnova a Turnov. Město má třináct částí – Bukovina, Daliměřice, Dolánky u Turnova, Hrubý Rohozec, Kadeřavec, Kobylka, Loužek, Malý Rohozec, Mašov, Mokřiny, Pelešany, Turnov (k němu připojeny i Nudvojovice) a Vazovec.²⁵

4.1.2 Turnov jako přirozené centrum

Město Turnov je přirozené centrum celé oblasti. Jedná se o největší sídlo, obec s pověřeným úřadem a obec s rozšířenou působností obecního úřadu. Sídli zde mnoho úřadů – Pověřený obecní úřad, Matrika, Stavební úřad, Úřad práce, Finanční úřad... Další úřady se nachází v okresním městě Semily nebo v krajském městě Liberci.

Turnov je v podstatě obklopen větším množstvím malých sídel především venkovského charakteru. Nabízí tudíž nejenom úřady, ale také služby (obchody, základní i střední školy, zdravotní péče, kultura...) nebo pracovní příležitosti, které jsou na venkově omezeny. Město je i centrem cestovního ruchu především v letní sezóně. Souvisí to s umístěním v bezprostřední blízkosti CHKO Český ráj.

4.2 Prostorové umístění a postavení

Město Turnov leží v severních Čechách na území Libereckého kraje, přesněji na území okresu Semily. Jak již bylo uvedeno výše jedná se o obec

²⁴ Výsledky Sčítání lidu, domů a bytů za správní obvod Turnov: Liberecký kraj, Liberec 2004.

²⁵ Obce v číslech 2001: Správní obvody obcí III: Frýdlant, Liberec, Turnov, Liberec 2002, s. 262.

s pověřeným úřadem a zároveň obec s rozšířenou působností. Turnov se nachází prakticky ve středu těchto územních jednotek.

Významné je umístění města v relativní blízkosti dalších větších sídel jako je Liberec, Jablonec nad Nisou nebo Mladá Boleslav. Důležitou roli hraje i dobré dopravní spojení. Výhodou jsou poměrně kvalitní silnice a také to, že Turnov leží téměř na spojnici Liberce a Mladá Boleslavi, respektive Prahy – křižovatka silnic R10 na Prahu a R35 na Liberec se nachází nedaleko hranic města Turnov.

Pro město je velmi důležité umístění v blízkosti chráněné krajinné oblasti Český ráj. Turnov leží na řece Jizeře, která také ovlivňuje charakter celého města, protože ho rozděluje na dvě části.

Město Turnov je přirozeným střediskem celé oblasti. Souvisí to také s tím, že v okolí se nachází pouze mnohem menší sídla (v rámci ORP Turnov jsou pouze dvě města, kromě Turnova ještě populačně výrazně menší Rovensko pod Troskami). Roli zde patrně hraje i historický aspekt, protože Turnov patří k velmi starým městům (vznikl již ve 13. století) a již v minulosti se stal centrem oblasti.

Dnes je střediskem z několika důvodů - administrativa, ekonomické možnosti a zaměstnanost, služby a cestovní ruch. Turnov je sídlem mnoha úřadů i pro obyvatele okolních obcí (protože se jedná o ORP a Obec s pověřeným úřadem). Významnou roli zde hraje poměrně velké množství podniků, které nabízí práci i lidem z okolí a také podnikatelské možnosti jsou zde mnohem větší než v okolních malých obcích. Z okolí se jezdí do Turnova také kvůli službám, ať už se jedná o základní záležitosti jako je zdravotnictví nebo školství, nebo jsou to obchody (specializovanější než v malých obcích) a možnosti kulturního vyžití. Služby jsou zde také spojeny s cestovním ruchem, protože Turnov je centrem Českého ráje.

Turnov je také členem několika sdružení: Euroregion Nisa, Mikroregion Jizera, Sdružení Český ráj, Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska, Sdružení obcí Libereckého kraje, Svaz měst a obcí České republiky a Vodohospodářské sdružení Turnov.²⁶

²⁶ Město Turnov – oficiální stránky města – Město Turnov – základní informace [online]. 2008 [cit. 14. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/mesto-turnov-zakladni-informace.html>>.

4.3 Statistické údaje

Aktuální statistické údaje jsou dostupné především na internetových stránkách Českého statistického úřadu. Množství dat obsahují i výsledky Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001. Tato data bohužel nejsou příliš aktuální, ale v roce 2011 proběhne další sčítání, které opět bude vhodným zdrojem dat týkajících se obyvatelstva města. Výsledky SLDB 2001 jsou uváděny i v publikacích. Jedná se o knihu *Výsledky Sčítání lidu, domů a bytů za správní obvod Turnov (2004)* nebo knihu *Obce v číslech 2001: Správní obvody obcí III: Frýdlant, Liberec, Turnov (2002)*, která ale u některých ukazatelů pracuje pouze s předběžnými výsledky SLDB 2001. Mezi další zdroje, ze kterých vychází následující text, patří internetové stránky www.volby.cz, které poskytují aktuální výsledky voleb a portál Ministerstva práce a sociálních věcí, kde je uvedena míra nezaměstnanosti pro jednotlivá období.

4.3.1 Sčítání lidu, domů a bytů 2001

Výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2001 uvádí celkový počet obyvatel 14 513 osob. Další údaje o populaci (např. obyvatelstvo podle věku, stupně vzdělání, počty domácností podle typu, domovní fond...) nebudu uvádět, protože nejsou příliš aktuální a nebo nepředstavují data příliš důležitá a charakterizující město. Zmínila bych pouze národnostní a náboženské složení populace. Tato a další data jsou dostupná na internetových stránkách Českého statistického úřadu.²⁷

Z hlediska národnosti se většina populace hlásí k české národnosti (13 781). Moravská a slezská národnost jsou zastoupeny nepatrně (11 a 2). Mezi cizími národnostmi je nejvíce zastoupena slovenská (195), ukrajinská (43), polská (27) a vietnamská (27). K romské národnosti se oficiálně hlásí pouze 11 osob. Tyto údaje poskytují představu o národnostech, které jsou v populaci města zastoupeny. Ovšem jejich počty nejsou zcela aktuální a také přihlášení se k některé národnosti není zcela přesné.

Údaje o náboženském vyznání potvrzují fakt, že Češi patří k národům s největším zastoupením nevěřících. Věřící zde tvoří jen malou část populace,

²⁷ Sčítání lidu, domů a bytů 2001 [online]. 2005 [cit. 20. 5. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/577626?OpenDocument>>.

jedná se o 3 235 osob. Mezi církvemi má největší zastoupení církev římskokatolická (2 150) a československá husitská (461). Dále je zastoupena Českobratrská církev evangelická, Náboženská společnost Svědkové Jehovovi a Pravoslavná církev. Celých 9 736 obyvatel je bez vyznání a vyznání nebylo zjištěno u 1 542 osob.

4.3.2 Obyvatelstvo města Turnov

Následující údaje pochází z internetových stránek ČSÚ²⁸ a vztahují se k roku 2009. Celková populace města čítala 14 442 obyvatel. Průměrný věk populace města je 42,2 roku a index stáří je 136, což ukazuje, že je zde větší zastoupení obyvatel starších 65 let než osob ve věku 0-14 let. Ukazuje se tak ne příliš příznivé věkové složení populace a její stárnutí (věková struktura: 0-14 let – 1 972 osob, 15-64 let – 9 791, 65 let a více – 2 682 osob).

Populace v roce 2009 zaznamenala jen velmi nepatrný úbytek. Narodilo se 160 dětí, zemřelo 163 osob. Přistěhovalo se 343 a vystěhovalo se 358 osob. Celkový přírůstek je záporný a činí – 18 obyvatel.

4.3.3 Vývoj populace

Historický vývoj počtu obyvatel a domů je uveden v tabulce. Data byla získána při Sčítáních obyvatel od druhé poloviny 19. století. Můžeme sledovat postupné rozrůstání města a jeho populace. Z těchto dat můžeme vidět, že populační růst se zastavil v době první i druhé světové války a na konci 80. let v souvislosti s politickými změnami v zemi.

Vývoj populace v posledních letech není příliš výrazný. V uplynulých deseti letech se počet obyvatel téměř nezměnil. Vždy se pohyboval v rozmezí od 14 442 po 14 682.

Tabulka 1: Vývoj počtu obyvatel a domů²⁹

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Počet obyv.	6849	7245	8670	9028	10007	9753	11541	11268	12270	13633	14550	14398	14513
Počet domů	784	832	877	935	1054	1143	1559	1916	1922	2081	2305	2683	2817

²⁸ Demografická ročenka měst (2000 až 2009) [online]. 2010 [cit. 15. 10. 2010]. Dostupné z WWW: <[http://csugeo.i-server.cz/csu/2010ediciplan.nsf/t/9F003C1F2A/\\$File/401810506.pdf](http://csugeo.i-server.cz/csu/2010ediciplan.nsf/t/9F003C1F2A/$File/401810506.pdf)>.

²⁹ Počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869 [online]. 2010 [cit. 6. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/sldb/sldb10.nsf/obydomy?openform&:577626>>.

4.3.4 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost na Turnovsku nebyla tak vážným problémem jako v některých jiných regionech. Souvisí to s tím, že zde není pouze jeden velký podnik, ale poměrně velké množství firem, které působí v různých oborech. V současné době se i do situace na Turnovsku promítla finanční krize, což je patrné ve výrazném nárůstu míry nezaměstnanosti v roce 2009 a 2010. V roce 2010 se nezaměstnanost pohybovala v rozmezí 8,3 – 8,9 %.

Tabulka 2: Vývoj nezaměstnanosti v Turnově v letech 2001 – 2010³⁰

Rok (k 31. 12.)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Míra nezaměstnanosti (v %)	4,3	5,5	6,1	6,1	5,0	4,3	4,2	5,6	8,3	9,0

4.3.5 Volby 2010

O populaci města také vypovídá účast ve volbách a také konkrétní volba. V parlamentních volbách v květnu 2010 získala v Turnově nejvíce hlasů ODS (25,04 %), dále TOP 09 (22,29 %), ČSSD (17,27 %), Věci veřejné (11,38 %), KSČM (6,57 %) a Strana zelených (5,94 %). Volební účast dosáhla 66,89 %, což je poměrně úspěšné. Oproti tomu voleb do zastupitelstva se zúčastnilo pouze 45,25 % voličů.³¹

4.4 Vnímání obyvateli

Pro charakteristiku města je velmi důležitý pohled samotných obyvatel. V následujícím textu je ukázáno, jak obyvatelé vnímají město Turnov z environmentálního hlediska. Uvedené údaje vychází z dotazníku, jehož podoba je uvedena v příloze. Dotazník byl vytvořen na základě knihy Urban Social Geography (autoři Knox a Pinch) doc. Hynkem.

V dotazníku je několik oblastí, na které mají obyvatelé poskytnout své názory a zkušenosti. Jedná se o následující témata: doprava, vzhled a uspořádání

³⁰ Nezaměstnanost [online]. [cit. 8. 3. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz>>.

³¹ Výsledky hlasování za územní celky [online]. 2010 [cit. 6. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.volby.cz/pls/ps2010/ps311?xjazyk=CZ&xxkraj=7&xobec=577626&xvyber=5104>>. a Výsledky voleb – volby.cz [online]. 2010 [cit. 6. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.volby.cz/pls/kv2010/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=5104&xobec=577626&xobecnaz=turnov&xstat=0&xvyber=0>>.

prostoru, dostupnost různých služeb, hluk a znečištění ovzduší, soukromí, bezpečnost, vybavenost ulic, množství zeleně... Pro použití tohoto dotazníku jsem rozdělila město Turnov do několika jednotek. Následně jsem se dotazovala obyvatel, kteří přímo v jednotlivých částech žijí. Mezi dotazovanými byly osoby různých věkových skupin, muži i ženy.

Obr. 5: Mapa Turnova (rozdělení pro účely dotazníku)³²

Výsledky zjištěné na základě dotazníku jsou uvedeny v následující tabulce. Je patrné, že celkové počty bodů jsou poměrně podobné. Souvisí to především s velkými rozdíly mezi jednotlivými částmi. Např. okrajové části s venkovským charakterem nejlépe hodnotily kvalitu prostředí (hluk, ovzduší, doprava...), ale naopak zde je mnohem horší dostupnost vzhledem k obchodům, MHD a vybavenost ulic je zcela nedostatečná. Na druhé straně pokud se zaměříme na historické centrum, vidíme jasná negativa v kvalitě ovzduší a hluku, který je spojený s nadměrnou dopravou, ale naopak velmi pozitivní je dostupnost nejrozličnějších služeb a dopravy. Celkově obyvatelé hodnotí město poměrně pozitivně.

³² Mapy Google [online]. 2011 [cit. 10. 3. 2011]. Dostupné z WWW: < maps.google.cz>.

Tabulka 3: Výsledky dotazníku

Číslo oblasti v mapě	Část obce	Výsledný počet bodů (průměr)
1	historické centrum	25
2	severovýchodní okraj města s obytnými domy	25
3	sídliště Výšinka	29
4	obytné čtvrti obklopující sídliště Výšinka	22
5	okrajové části města s venkovským charakterem	23
6	obytné čtvrti v oblasti za nádražím	22
7	oblast Přepěšské ulice	34
8	sídliště Jana Patočky	20
9	obytná čtvrť Daliměřice	19

V každé z oblastí se ve výsledcích najdou rozdíly. Roli zde hraje různé vnímání prostředí nebo to, že dotazovaní mohou žít v jiných podmínkách (někdo bydlí přímo u dopravně vytížené silnice a jiný o pár set metrů dál žije na klidném okraji města). Podle počtu bodů dopadla nejlépe oblast Daliměřic, která má velmi příjemné a klidné prostředí, ale má i velký nedostatek v nepřítomnosti základní školy.

Turnovská sídliště mají na první pohled velmi mnoho společného, ale získala rozdílné hodnocení obyvatel. Sídlíště Jana Patočky je spojeno s mírně horší dopravní situací, ale na druhé straně je jeho prostředí mnohem příjemnější. Roli zde sehrává velmi upravený a poměrně rozsáhlý park, který tlumí i dopravu, která je spojena s Nádražní ulicí. Na druhé straně na sídlišti Výšinka je dopravní situace lepší, ale prostředí není tak příjemné (horší vybavení ulic, uspořádání prostoru...). Společným nedostatkem obou sídlišť je absence základní školy a nutnost docházet do centra města, kde se také v ranních a odpoledních hodinách, tedy v době, kdy rodiče vozí děti do školy a zpět, výrazně zvyšuje dopravní vytížení. Z tohoto ohledu by bylo velmi praktické vytvoření nebo přesunutí základní školy do prostoru druhého centra města v okolí Nádražní ulice.

K největším problémům města (především centrální části) patří doprava. Souvisí to s vedením dopravy (i tranzitní) přes samotné centrum. V současné době se k běžnému provozu přidaly nepříjemnosti v podobě uzavírek a objížděk v souvislosti s realizací projektu Čistá Jizera. Jednak se často mění místa, kudy se dá projet a kudy nikoli, ale velký problém je spojen také s tím, že jsou velmi intenzivně využívány i silnice, které k tomu nebyly původně určeny a výsledkem je zničený povrch, který je jen velmi obtížně průjezdný. Samozřejmě s Čistou

Jizerou souvisí i následná oprava některých komunikací. V současné době je však jejich stav kritický. S dopravou souvisí i další problémy jako je nedostatek parkovacích míst přímo ve městě a jak již bylo uvedeno, velmi zásadní je i vedení tranzitní dopravy středem města, které bude nutné v budoucnu vyřešit.

Jak lidé vnímají město z hlediska prostorového uspořádání ukázaly mentální mapy. Obecně platí, že jako centrum je vnímána oblast v bezprostředním okolí náměstí Českého ráje. Toto platí nejen pro obyvatele, kteří žijí v této oblasti, ale i pro ty kteří žijí v oblasti severozápadní části města. Tito lidé vnímají jako hlavní centrum města okolí náměstí, ale druhým centrem pro ně je Nádražní ulice. Kdežto lidé kteří žijí v jihovýchodní části města (blíže náměstí a tedy i historickému jádru města), Nádražní ulici nepovažují za zásadní ani centrální oblast druhé části města. V té části města vidí pouze sídliště a čtvrť s rodinnými domy. Velkou roli ve městě hrála místa spojená s kulturou a službami. Často bylo významně znázorněno dopravní spojení Turnova s dalšími městy (silnice na Liberec, Prahu a Jičín). V mapách města se příliš neobjevovaly historické památky nebo kostely, což poukazuje i na to, že tato místa obyvatelé asi příliš často nenavštěvují.

4.5 Hospodářství

Počet zaměstnaných podle sektorů vychází ze Sčítání lidu, domů a bytů 2001. Z celkového počtu 14 513 obyvatel je ekonomicky aktivních 7 587 osob. Ukazuje se, že velmi silně je zde zastoupen především průmysl.

Tabulka 4: Zaměstnaní obyvatelé podle odvětví³³

Počet obyvatel celkem		12513
ekonomicky aktivní		7587
z toho podle odvětví	zemědělství, lesnictví, rybolov	129
	průmysl	2863
	stavebnictví	441
	obchod, opravy motor. vozidel	676
	doprava, pošty, telekomunikace	477
	veřejná správa, obrana, soc. zabezpečení	214
	školské, zdravot., veterinární a soc. činnost	922

³³ Sčítání lidu, domů a bytů 2001 [online]. 2005 [cit. 20. 5. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/577626?OpenDocument>>.

Velmi vysoké je zastoupení podnikatelských subjektů. K 31. 12. 2010 měl Turnov 14 445 obyvatel a z nich bylo 2 752 živnostníků (tedy téměř polovina ekonomicky aktivních obyvatel).³⁴

4.5.1 Zemědělství

Podle SLDB 2001 pracovalo v oblasti zemědělství, lesnictví a rybolovu 129 osob. Z tohoto údaje je patrné, že tento obor je na ústupu. V současné době se rozšiřuje spíše oblast služeb (v Turnově hraje významnou roli cestovní ruch spojený hlavně s CHKO Český ráj).³⁵

Zastoupení zemědělské půdy v celkové výměře města je poměrně vysoké. Celková výměra činí 2 272 ha a z toho je celých 1 298 ha zemědělské půdy (jedná se tedy o přibližně 57 % z celé plochy). Nejvíce je zastoupena orná půda, což souvisí s poměrně vhodnými klimatickými podmínkami. Z nezemědělských ploch stojí za zmínku lesní plochy, které zabírají 405 ha (necelých 18 % území Turnova).³⁶

4.5.2 Průmysl

Průmyslová výroba má v Turnově dlouhou tradici. Jak už bylo uvedeno výše, již v minulosti (od 18. století) se stalo významným zpracování drahých kamenů i výroba skleněných napodobenin. Zpracováním kamenů se zabývaly i první turnovské továrny. Dalším silným odvětvím se stal textilní a samozřejmě i potravinářský průmysl. Průmysl byl poté postižen první světovou válkou a následně na konci 20. let i hospodářskou krizí. Po skončení druhé světové války a nástupu komunismu postihla průmysl další výrazná změna. Podniky byly spojovány a velmi výraznou roli si získal státní dohled.

Turnov má dvě průmyslové zóny (Vesecko, Ohrazenice), kde sídlí většina velkých podniků. Další firmy sídlí v oblasti za nádražím (především Přeperská ulice) a v údolí Jizery (především nejstarší podniky orientované do blízkosti vodního toku). Průmysl v Turnově nabízí několik výhod – především dopravní dostupnost a kvalifikovanou pracovní sílu. I to je důvodem, proč si zde budují své

³⁴ Veřejná databáze ČSÚ [online]. [cit. 14. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?kapitola_id=5&pro_1_154=577626&cislatab=MOS+ZV01>.

³⁵ Sčítání lidu, domů a bytů 2001 [online]. 2005 [cit. 20. 5. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/577626?OpenDocument>>.

³⁶ Bilance půdy v obcích Libereckého kraje k 31. 12. 2009 [online]. 2010 [cit. 14. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/0806_vymera>.

tovární haly i zahraniční firmy. Poměrně velký počet podniků umožňuje zaměstnání vysokého počtu osob. Do Turnova dojíždí za prací množství obyvatel z malých obcí v okolí města.

Z tradičních odvětví můžeme jmenovat sklářství, výrobu bižuterie i textilní průmysl. V současné době se k nim připojil také automobilový průmysl (součástky, příslušenství). Strojírenství se zaměřuje především na automobilový průmysl a sklářství.

V následujícím textu jsou uvedeny největší a nejvýznamnější firmy v Turnově uspořádané podle odvětví, kterému se věnují.

Významnou úlohu v současné době hrají firmy zabývající se výrobou komponent pro automobilový průmysl. Jedná se o firmy **Grupo Antolin** (pobočka španělské firmy), **SFS Intec** (zaměstnává okolo 500 osob, je pobočkou švýcarské firmy, vyrábí spojovací materiály), **Kamax**, **Šroubárna** (spojovací materiály nejen pro automobilový průmysl).

Textilní výroba má na Turnovku tradici, ale v současnosti je její zastoupení již malé. Nachází se zde pobočka firmy **Juta** (sídlo v Hradci Králové), která se zaměřuje na výrobu technických textilních materiálů.

Dalšími tradičními odvětvími jsou zpracování drahých kamenů, výroba šperků a sklářství. Tyto obory si zachovaly svůj význam do dnešních dnů. Působí zde množství firem: **Granát** (okolo 300 zaměstnanců, vyrábí šperky s českým granátem), **Skleněné kameny**, **Preciosa** (pobočka sklářské firmy z Jablonce nad Nisou) nebo **Dias** (výrobce technických kamenů a diamantových kotoučů). Se sklářstvím souvisí i činnost firmy **Sklostroj** (250 zaměstnanců, výroba sklářských strojů.). Tradici má již i optická firma **Dioptra**, která vyrábí brýle a čočky.

Z dalších odvětví můžeme jmenovat např. firmu **Trevos** (výroba svítidel) a **Ontex** (hygienické potřeby).³⁷

4.5.3 Služby

Služby ve městě jsou poměrně pestře a také početně zastoupeny. Významnou úlohu hrají i služby úzce spojené s cestovním ruchem.

³⁷ Živé firmy v České republice [online]. [cit. 14. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <www.zivefirmy.cz>. (odkazy na stránky jednotlivých turnovských firem)

V následujícím textu jsou ale popsány pouze dvě oblasti (zdravotnictví a školství), které jsou pro obyvatele města i okolí zásadní.

Město má svou vlastní nemocnici. Jedná se o Panochovu nemocnici Turnov s. r. o. Budovy a zařízení jsou majetkem města, které vše pronajímá vybrané společnosti. V současné době je velkým problémem uzavírání některých oddělení. V roce 2010 bylo zrušeno dětské oddělení. V současné době se jedná o uzavření porodnice (plánováno bylo uzavření od března 2011, ale nespokojenost obyvatel i města vedla k dalším jednáním a město požaduje zachování tohoto oddělení, prozatím se předpokládá zrušení tohoto oddělení, ale v tuto chvíli není zcela rozhodnuto). Tyto změny ovšem mohou vést k nutnosti dojíždět do nemocnic v okolí – konkrétně především do Liberce (vzdálenostně a dopravně nejdostupnější).

Ordinace zde má jedenáct praktických lékařů, čtrnáct stomatologů a šestnáct specialistů.³⁸ Zdravotní péče je tedy dostupná. Problémy přináší pouze současné změny v nemocnici a rušení některých oddělení.

Školství je v Turnově zastoupeno velkým množstvím škol. Souvisí to i s jeho rolí centra celé oblasti (v některých obcích v rámci ORP Turnov je možné navštěvovat první stupeň základní školy a pouze v Rovensku pod Troskami i druhý stupeň), takže do turnovských škol dojíždí děti z poměrně širokého okolí.

Začneme-li od nejnižších institucí ve městě, je zde osm mateřských škol, tři základní školy a čtvrtá nabízí alespoň studium na prvním stupni (údaje za rok 2005 – 2006).³⁹

Střední školy v Turnově jsou zastoupeny Střední zdravotnickou školou, gymnáziem (čtyřleté i osmileté), dále je zde Obchodní akademie, Hotelová škola a Střední odborná škola (jedná se o instituci, která vznikla v roce 2009 sloučením Obchodní akademie a hotelové školy s Integrovanou střední školou, v současné době se objevují požadavky na opětovné rozdělení škol) a Střední uměleckoprůmyslová škola (má dlouhou tradici, navíc je spojena s Vyšší odbornou školou).

³⁸ Veřejná databáze ČSÚ [online]. [cit. 14. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?kapitola_id=5&pro_1_154=577626&cislatab=MOS+ZV01>.

³⁹ Tamtéž.

4.5.4 Stavební rozvoj

Stavební rozvoj postihuje v současné době především okrajové části města. Výstavba rodinných domů je spojena s oblastmi jako je Hrušnice nebo Vrchůra. V těchto částech vznikají výhradně obytné čtvrti. Další nová výstavba je spojena s průmyslovými zónami na okraji města, kde vznikají tovární haly na zelené louce. Charakter domovního a bytového fondu je patrný v následujících tabulkách, které vychází ze SLDB 2001.⁴⁰

Tabulka 5: Domovní fond (podle SLDB 2001)

Domy úhrnem			2817
Z toho domy obydlené			2487
Z úhrnu obydlených domů	rodinné domy		2121
	bytové domy		310
	domy postavené	do 1919	308
		1920-1945	629
		1946-1980	938
1981-2001		558	

Tabulka 6: Bytový fond (podle SLDB 2001)

Byty úhrnem			6429
v tom	byty obydlené		5701
	z toho	v rodin. domech	2630
		v bytov. domech	3003
	byty neobydlené v obydl. domech		370
	byty neobydlené v neobydl. domech		358
	z toho	obydl. přechodně	43
		slouží k rekreaci	117

Kniha *Urban Social Geography* (autoři Paul Knox, Steven Pinch) sice nevznikla v českém prostředí (ani pro něj není přímo určena), ovšem některá fakta jsou obecně platná. Zajímavý je text, který se zabývá vzorci prostorové diferenciaci⁴¹ a především pohledem na město a jeho části vzhledem k jejich fyzické podobě a tvaru. Poznatky o podobě města a jeho změnách jsem vztáhla na město Turnov.

Morfologické vzorce jsou podle autorů založeny na dvou základních elementech – velikosti a tvaru parcely a na uspořádání ulic. Přístup k těmto

⁴⁰ Sčítání lidu, domů a bytů 2001 [online]. 2005 [cit. 20. 5. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/577626?OpenDocument>>.

⁴¹ Paul Knox – Steven Pinch, *Urban Social Geography: An Introduction*, Harlow 2006, p. 60-62.

prvkům se mění s ohledem na historické období, ekonomickou situaci a sociokulturní zvyklosti.

V našem konkrétním případě se tato fakta potvrzují. V centru bychom našli domy s malými pozemky, které jsou umístěny především podél ulic, které mají historický význam (dříve směřovaly k dalším sídlům v okolí; síť ulic se v centru města příliš neměnila). S rostoucí vzdáleností od středu města se zvětšují i pozemky domů (osídlení zde bývalo řidší, cena pozemků je nižší).

Každé město se mění ve dvou rovinách – rozšiřuje se na okrajích a zároveň dochází k vnitřní reorganizaci. V Turnově tomu není jinak – jak již bylo uvedeno na okraji města vznikají nové obytné části, ale ke změnám dochází i v centru města, kde vznikají na místě starých budov stavby zcela nové a velmi moderní.

Podle autorů knihy je nejstarší centrální zóna spojována především s vnitřní reorganizací a je místem, kde vznikají zřetelné morfologické prvky. Na druhé straně zde je často mnoho budov, které nejsou využívány a chátrají. Mísí se zde funkce rezidenční, komerční a průmyslová. V centru Turnova došlo také v posledních letech k výrazným změnám, kdy byly vedle historických budov postaveny zcela moderní stavby (např. Smuteční síň, Střelnice, budovy na náměstí...). Střed města si udržuje komerční, správní i obytnou funkci.

Autoři uvádějí, že další části města spojené s různými elementy (průmysl, bydlení, komerce) se snaží o jasnou diferenciaci. Ideálně by tyto funkce měly být uspořádány pásmitě. Významnou roli musí hrát komunikace (ideálně vybíhající paprskovitě ze středu). Logickému vývoji mají odporovat významné tvarové prvky (např. historická místa - hrad, katedrála, univerzita...).

V Turnově jsou některé čtvrti jasně diferencované (obytné čtvrti, průmyslové zóny...). Přesto i obytné plochy jsou vnitřně rozdílné, protože každá jejich část vznikala v jiném období. Tudíž jsou místa, kde najdeme prvorepublikové vily, domy postavené ve druhé polovině 20. století a nedaleko jsou domy zcela moderní, včetně tvarově velmi odlišných ekologických domů. Město se rozrůstalo ve směru důležitých komunikací a stejně i průmyslové zóny vznikly v návaznosti na dopravní spojení. Přesto jsou zde oblasti, kde funkce není zcela jednotná. V údolí Jizery vznikly již v minulosti továrny, z nichž některé

nadále existují. V těchto oblastech se prolíná průmyslová funkce s funkcí obytnou i komerční.

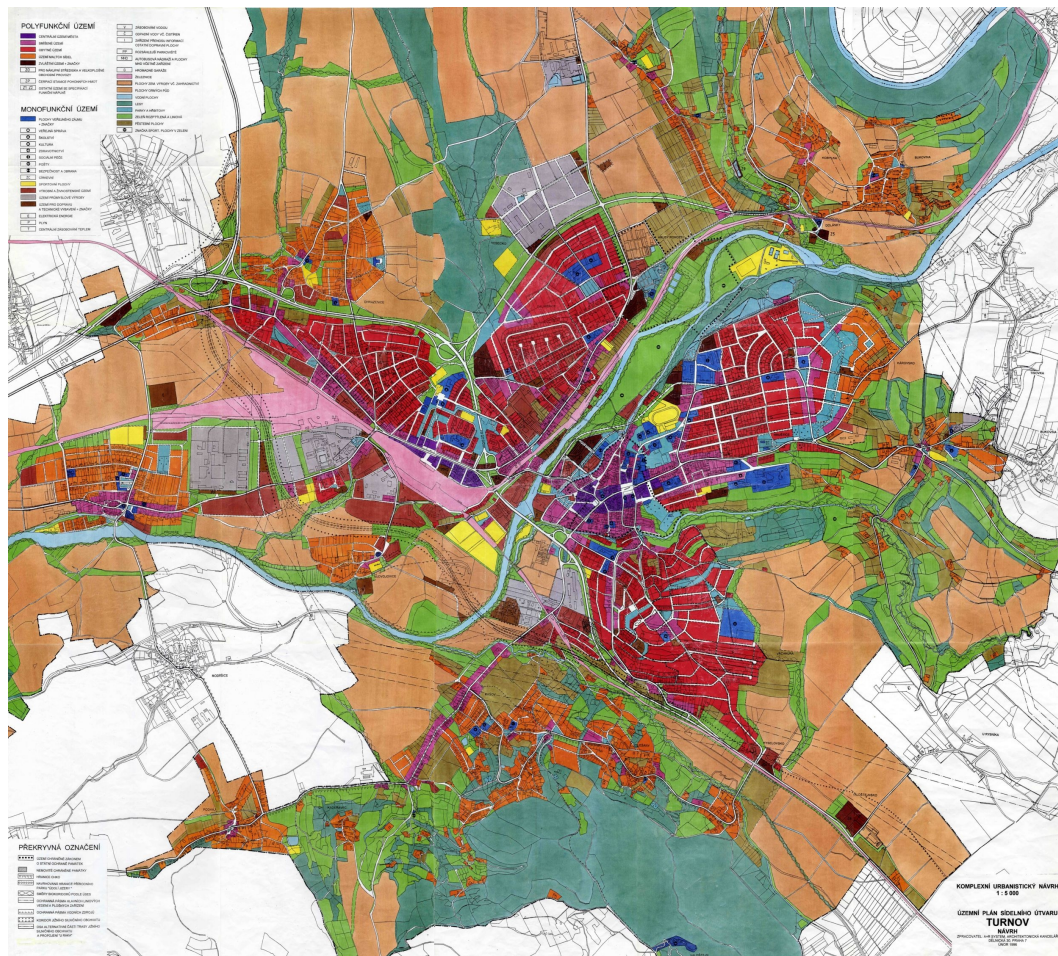
Významně se na podobě města podílí i budování dopravních cest, které mohou změnit charakter města. V Turnově se na přelomu 80. a 90. let budovala silnice, která měla spojit silnici vedoucí do Jičína se silnicí R10 (směr na Prahu). Tato stavba velmi negativně zasáhla do vzhledu města (negativní dopad mělo především přemostění židovského hřbitova). V budoucnu by město mohla velmi poznamenat výstavba silnice R35 (především tunel pod sídlištěm Výšinka).

4.6 Územní plán

Aktuální územní plán vznikl na počátku roku 1996 a jeho zpracovatelem je A+R systém, architektonická kancelář se sídlem v Praze. Tento plán byl patnáctkrát upravován. V současné době již není stávající plán zcela aktuální, a proto zastupitelstvo města rozhodlo o pořízení nového Územního plánu. Stávající územní plán přesto ukazuje charakteristické vlastnosti města Turnova, ačkoli v některých částech již není zcela přesný.

Na plánu je patrné rozdělení města na dvě části – severozápadní (pravý břeh Jizery) a jihovýchodní (levý břeh). Hranici mezi nimi tvoří řeka Jizera. Každá z těchto částí má také svoje centrum. Pro jihovýchodní část města je jím přímo historické jádro – tedy náměstí a nejbližší okolí. Pro severozápadní část je jím okolí nádraží Českých drah a Nádražní ulice.

Obr. 6: Územní plán z roku 1996⁴²

4.6.1 Jihovýchodní část města

Historické centrum tvoří jádro této části města. Nachází se zde náměstí Českého ráje s budovou radnice a kostelem sv. Františka z Assisi, ke kterému dříve patřila i klášterní budova, dnes upravená a využívána Českou poštou. Z náměstí vybíhá šest ulic, stejně jako tomu bylo již v počátcích města. Z rohů jižní strany náměstí vybíhají jižním směrem ulice Markova a Dvořákova a naopak ze severní strany ulice Skálova a Jiráskova. Východní a západní stranu pak protínají ulice 5. května (východním směrem) a Hluboká (západním směrem). V nejbližším okolí náměstí se také nachází hlavní církevní památky, které bývaly součástí středověkého města. Jedná se o kostel sv. Mikuláše se sousední farou, kostel Narození Panny Marie, ke kterému přiléhá rozsáhlý hřbitov a dále již zmiňovaný kostel sv. Františka z Assisi. V této oblasti sídlí i Městský úřad, a to

⁴² Město Turnov – oficiální stránky města – Územní plán města Turnova z roku 1996 [online]. 2008 [cit. 17. 9. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/rozvoj-mesta/uzemni-planovani/uzemni-plan-mesta-turnova-z-roku-1996.html>>.

konkrétně v budově radnice na náměstí Českého ráje a dále ve dvou budovách ve Skálově ulici.

V této jihovýchodní části města se nachází také většina škol – tři základní školy, navíc speciální základní škola a také většina škol středních. Konkrétně se jedná o Gymnázium Turnov, Střední zdravotnickou školu, Obchodní akademii a hotelovou školu (sloučená se Střední integrovanou školou) a Střední umělecko průmyslovou školu. Také se zde nachází většina zdravotnických zařízení. Především nemocnice a poliklinika.

I budovy spojené s kulturou se nachází především v této části města – Městské divadlo, letní kino, Muzeum Českého ráje a nově i kulturní dům Střelnice v Markově ulici. Tato budova ještě není v územním plánu zakreslena, protože byla otevřena až v roce 2008. Tuto stavbu doprovázelo mnoho diskusí, které se týkaly především finanční náročnosti, potřeby stavby tohoto druhu v městě s necelými patnácti tisíci obyvateli nebo moderního vzhledu stavby, který je v kontrastu s blízkou budovou kostela Narození Panny Marie.

V územním plánu také ještě není zakreslena budova Smuteční síně, která se nachází na jižním okraji hřbitova u Mariánského kostela. Tato stavba vyvolala také mnoho otázek, které se opět dotýkaly především finančních nákladů, využitelnosti budovy a také moderního vzhledu.

Součástí centrální části města je i Krajířova ulice, kde se nachází nedávno opravená synagoga, která v době vzniku územního plánu ještě sloužila jako skladiště a nebyla využívána, a proto v plánu není zaznamenána. Tato židovská památka vznikla v roce 1719 a byla používána do roku 1941, kdy byly z německého příkazu všechny synagogy uzavřeny. Po skončení války se do Turnova vrátila jen nepatrná část židovské komunity a synagoga byla opět používána. Definitivně opuštěna byla na počátku 50. let a následně se proměnila ve skladiště. Rekonstrukce byla provedena v roce 2007 a o rok později byla synagoga zpřístupněna veřejnosti a v současné době je majetkem města Turnov a je využívána k pořádání kulturních akcí především s židovskou tematikou.⁴³

⁴³ Historie Židů v Turnově [online]. 2009 [cit. 27. 9. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.synagoga-Turnov.cz/redakce/index.php?clanek=38178&xuser=&lanG=cs&slozka=37781>>.

Severní část této poloviny města tvoří především **obytné plochy**. V této oblasti probíhá výstavba i v současné době, a to hlavně v protoru mezi Hrušticí a Károvskem. V územním plánu je tato oblast označena již jako obytné území, ačkoli zde ještě nejsou zaznamenány konkrétní parcely a již dokončené domy, protože výstavba v této oblasti je spojena až s obdobím několika málo posledních let. Celá plocha není prozatím zastavěna, ale výstavba nadále probíhá. V této lokalitě vznikají často velmi moderní stavby. Některé z nich jsou v kontrastu s rodinnými domy a vilami, které zde vznikly ve druhé polovině dvacátého století. Na některých místech se stavby k sobě vůbec nehodí. Projevuje se zde také nedostatek volných stavebních parcel v blízkosti města a cena pozemků v posledních letech velmi výrazně vzrostla. Většina těchto novostaveb má velmi malý pozemek a prostory působí poněkud stísněně.

Hrušnice je územím, které bylo osídleno dříve než samotný Turnov. Své sídlo zde měl již Jaroslav z Hrušnice, který se později stal, spolu se svým bratrem, zakladatelem Turnova. Stojí zde také další z turnovských kostelů, který je zasvěcen sv. Matěji. V době komunistického režimu nebyl využíván a velmi chátral, ale v posledních letech prošel rekonstrukcí a je znovu otevřen obyvatelům alespoň příležitostně.

Károvsko je již okrajovou čtvrtí Turnova a má více venkovský charakter než část obytného území, které je blíže k údolí řeky Jizery, kde jsou domy rozmístěny hustěji a přilehlé parcely jsou podstatně menší. Ze severozápadu je tato čtvrť ohraničena údolím Jizery a na východě již přechází ve venkovskou krajinu, kde se vyskytuje orná půda, pěstební plochy, ale i prostory zeleně a lesů. Z Hrušnice vede i silnice do obce Bělá, která má již zcela vesnický charakter.

Jižně od náměstí se nachází další rozsáhlá plocha, která je využívána především jako plocha obytná. Je zde několik částí. Nejbliž k náměstí je Durychov, kde je koncentrace domů relativně nižší, protože k domům zde patří rozlehlejší pozemky. Dále na jih se nachází na vyvýšenině nad městem sídliště Na Výšince (okolí ulic Rubínová, Diamantová). Tyto panelové domy velmi negativně ovlivnily vzhled místa i tím, že byly postaveny na návrší nad městem a tudíž jsou velmi výrazné a z hlediska architektury samozřejmě nemají co nabídnout. Nadále zůstávají připomínkou komunistické bytové výstavby, která

vznikala bez ohledu na okolní krajinu. Nedaleko odtud se nachází i budovy firmy Granát, která se zabývá pro město tradičním oborem, tedy zpracováním drahých kamenů a výrobou šperků. Jižní část celé obytné plochy se nazývá Na Kamenci a vzhledem k tomu, že se nachází na okraji města, tak i v této lokalitě se město nově rozrůstá.

Silnice ve směru na jihozápad, směrem na Jičín odděluje prostor v blízkosti řeky Jizery, kde se koncentruje průmysl a služby. Přímo u této silnice se nachází prodejna obchodního řetězce Lidl a hned na protější straně průmyslové budovy, kde sídlí i firma Dioptra.

Na plánu si také nelze nevšimnout židovského hřbitova, který je částečně překryt mostem, po kterém tato silnice vede, a který následně pokračuje přes Jizeru. Tento hřbitov vznikl na počátku 17. století v menší podobě a později byl několikrát rozšiřován. Charakter této památky byl výstavbou silnice (zahájena v roce 1988), jednoznačně (bohužel i trvale) narušen a nebyl brán ohled na význam tohoto místa.⁴⁴

Obr. 7: Židovský hřbitov přemostěný silnicí (vlastní fotografie)

Nedaleko se nachází prostor tzv. Maškových zahrad, který je v současné době využíván velmi omezeně (prodejna Penny...). Toto místo je spojeno s mnoha projekty, které zde měly být realizovány, ale nakonec nebyly pro nedostatek financí uskutečněny (např. plán na vybudování aquaparku). Železnici

⁴⁴ Historie Židů v Turnově [online]. 2009 [cit. 27. 9. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.synagoga-Turnov.cz/redakce/index.php?clanek=38178&xuser=&lanG=cs&slozka=37781>>.

ve směru na Jičín je oddělen prostor využívaný Technickými službami města Turnov, je zde i Čistička odpadních vod a sídlí tady i menší firmy.

Okrajové části mají venkovskou podobu. Jižní okraj města tvoří několik částí – Mašov, Pelešany a Kadeřavec. Tato oblast má vyloženě venkovský charakter a zasahuje sem i hranice CHKO Český ráj. Obytné prostory jsou obklopeny zemědělsky využívanými plochami a dále především loukami a lesy, uprostřed kterých se nachází i hrad Valdštejn, který je jedním z cílů turistů a je majetkem města Turnova.

„Ostrovy na Jizeře“ v Turnově vznikly v souvislosti s vybudováním náhonu při řece Jizeře. V jižní části, která je velmi blízko centru města se nachází autobusové nádraží, sídlí zde hasičský sbor i několik firem (Crytur, dopravní podnik...). V severnější části převažují zelené plochy a úplně na severu je vyznačena sportovní plocha, která znázorňuje dnes již neexistující koupaliště. Částečně v zákrytu pod silnicí mezi Jičínem (jihovýchodní směr) a Libercem vznikl v místě, kde se do Jizery vlévá Stebenka další ostrůvek. Tento prostor je využíván Skautskou organizací.

4.6.2 Severozápadní část města

Tato část města má své **centrum**, které se vytvořilo v okolí Nádražní ulice, protože se zde nachází sídliště, které vzniklo také v době vlády komunistické strany a v současné době je označováno jako sídliště Jana Patočky. Dále jsou zde koncentrovány obchody a další služby z celé severozápadní části města. Nachází se zde i hlavní vlakové nádraží a v budoucnu by měl nedaleko vzniknout i autobusový terminál (výstavba byla zahájena na jaře 2011).

V prostoru jižně od nádraží se nachází **průmyslově využívané plochy**. Z nádražní ulice se jihozápadním směrem odpojuje ulice Přeperská, která směřuje právě do obce Přepere a tady sídlí mnoho firem – např. Sklostroj, Dias nebo Preciosa. Jižním směrem vede Nudvojovická ulice, kde sídlí firma Kamax. Jižně od nádraží se nachází **Nudvojovice**, které jsou součástí Turnova, ale v podstatě se jedná spíše o malou vesnici. Nudvojovice jsou známé hlavně proto, že se zde nachází kostel sv. Jana Křtitele, který je nejstarším na Turnovsku.

Prostor v údolí Jizery, v místě dopravního spojení s historickým centrem, tedy v okolí dvou mostů, je využíván firmami Juta a Preciosa.

Severozápadně od nádraží a sídliště se nachází **obytná plocha** s množstvím rodinných domů. Tento prostor je vymezen Nádražní ulicí a rychlostní silnicí R10, která směřuje do Prahy. Za touto silnicí se nachází obec Ohrazenice, která ale není součástí Turnova. Za touto obcí se silnice R10 napojuje na úsek silnice R35 ve směru na Liberec.

Severovýchodně od nádraží leží část města nazývaná **Daliměřice**, pro které je opět dominantní obytná funkce. Jsou se zde nejen domy rodinné, ale i bytové a panelové. Na jižním okraji Daliměřic je zastoupena i průmyslová výroba.

Dále na východ leží část nazývaná Hrubý Rohozec, kde je i stejnojmenný empírový zámek. Fungují zde i menší podniky (kovovýroba, Velkoobchod ovoce zelenina).

Severně od Hrubého Rohozce a Daliměřic je **průmyslová zóna Vesecko**. Tady se nachází tovární haly firem Ontex, SFS Intec, Helios. U silnice R10 směrem na Prahu, východně od **Ohrazenic** se nachází další průmyslová zóna, kde působí firma Grupo Antolin.

Severovýchodní část Turnova tvoří několik částí – Malý Rohozec, Kobylka, Dolánky a Bukovina. V Malém Rohozci se nachází pivovar Rohozec, který původně patřil k nedalekému zámku Hrubý Rohozec a v současné době (jako soukromý podnik) jeho provoz pokračuje. V Dolánkách můžeme spatřit ukázkou lidové architektury – tzv. Dlaskův statek, který je spravován Muzeem Českého ráje v Turnově a tudíž se i zde koná množství kulturních akcí. Tyto části města mají vyloženě venkovský charakter a zástavba domů je obklopena přírodními a zemědělskými plochami.

4.6.3 Město Turnov jako celek

Z plánu je patrný charakter města, které je řekou a jejím údolím rozděleno na dvě části, z nichž každá má své centrum. Důležitější je centrální část soustředěná okolo náměstí Českého ráje, v prostoru historického města. V současné době se zde soustřeďují správa města, služby a obchody. Ze starších období se zde zachovaly památky, z nichž nejpočetněji jsou zastoupeny sakrální stavby.

Samotné centrum je obklopeno několika lokalitami, které mají obytnou funkci. Jedná se o vilové čtvrti, čtvrti s rodinnými domy, ale i o panelová sídliště.

Průmysl se soustředí především mimo centrum města – hlavně v údolí Jizery, dále v prostoru za vlakovým nádražím (ulice Přepeřská) a v poslední době je využíván také prostor průmyslové zóny na Vesecku, kde vzniklo několik továrních hal.

Město samotné je tvořeno třinácti částmi: Turnov, Daliměřice, Hrubý Rohozec, Kadeřavec, Mašov, Pelešany, Bukovina, Dolánky u Turnova, Kobylka, Loužek, Malý Rohozec, Mokřiny a Vazovec.⁴⁵ Charakter města má však pouze Turnov a Daliměřice. Ostatní v podstatě okrajové části připomínají spíš venkovské osídlení. Turnov tvoří přirozené centrum nejenom pro tyto okrajové součásti města, ale také pro okolní obce. Z hlediska administrativního členění je Turnov obcí s pověřeným úřadem i obcí s rozšířenou působností. V rámci tohoto území se nachází pouze dvě města – Turnov a podstatně menší Rovensko pod Troskami. Turnov se stal přirozeným centrem této větší oblasti a v podstatě je obklopen sídly, která mají venkovský charakter.

Neměli bychom zapomínat, že jižní okraj Turnova (konkrétně části Mašov, Pelešany a Kadeřavec) leží částečně na území CHKO Český ráj a město je prezentováno (a snad i vnímáno) jako srdce Českého ráje.

4.7 Územně analytické podklady

Územně analytické podklady byly zpracovány v září až listopadu 2008. Tento dokument má dvě části: Podklady pro rozbor udržitelného rozvoje území a Rozbor udržitelného rozvoje území. Zadavatelem byl Městský úřad v Turnově a zpracovatelem firma Archis. Dokument je dostupný na oficiálních internetových stránkách města Turnov⁴⁶ a pojednává o celém území obce s rozšířenou působností (dále ORP) Turnov. Popisuje tak území o rozloze 24 708 ha se 37 obcemi a s 31 718 obyvateli (rok 2007). Z tohoto dokumentu vychází text této kapitoly, kde uvádím hlavní problémy, které je nutné řešit a můj komentář.

⁴⁵ Město Turnov – oficiální stránky města – Město Turnov – základní informace [online]. 2008 [cit. 14. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/mesto-turnov-zakladni-informace.html>>.

⁴⁶ Město Turnov – oficiální stránky města – Územně analytické podklady 2008 hotovy [online]. 2009 [cit. 27. 11. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/rozvoj-mesta/uzemne-analyticke-podklady/uzemne-analyticke-podklady-2008-hotovy.html>>.

Témata jsou rozdělena do tří kategorií – hospodářský, sociální a environmentální pilíř. Pro jednotlivá témata byly zpracovány samostatné SWOT analýzy, které stanovily silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby. Rozvojem silných stránek, eliminací slabých stránek, zužitkováním budoucích příležitostí a omezením hrozeb byly následně stanoveny cíle a koncepce.

Hospodářský pilíř

Problémy k řešení:

- absence velkých podniků se silnou pozicí na evropském trhu
- nedostačující parametry silniční sítě
- zastaralost a nedostatečné přepravní parametry železniční sítě
- nedostatečné využití infrastruktury pro leteckou dopravu
- nedostačující technická infrastruktura v některých segmentech území
- nedostatečná ekonomická výtěžnost cestovního ruchu⁴⁷

Z hlediska velikosti zde převažují menší až střední podniky. Zahraniční firmy v současné době působí i na Turnovsku, kde si v průmyslových zónách vybudovaly nové tovární haly (např. Grupo Antolin nebo SFS Intec). Prozatím se nejednalo o žádném velkém projektu světové firmy. Autoři ÚAP ovšem prosazují přípravu průmyslových zón pro případné zájemce z řad zahraničních investorů.

Mezi problémy v hospodářské oblasti hraje významnou roli infrastruktura a její stav. Silniční síť není rovnoměrně rozmístěna. Největší nedostatky se dotýkají menších obcí v okolí Turnova. Samotné město má samozřejmě dopravní problémy – především absenci obchvatu pro tranzitní dopravu. Pro napojení na okolní velká centra je zásadní silnice R10 (spojující Turnov s Mladou Boleslaví a Prahou) a úsek R35 (vedoucí do Liberce). V budoucnu by měl vzniknout i další úsek R35, který by měl být spojnicí s Hradcem Králové a dále by pokračoval na Moravu. Současná silniční situace směřuje případné investory a průmyslové podniky do oblasti bezprostředního okolí Turnova. Železniční doprava není příliš využívána pro nákladní dopravu, ačkoli Turnov leží na spojnici Prahy a Liberce. Souvisí to se zastaralostí trati, s omezeními (způsobené technickými parametry) a s přírodními podmínkami, které trasu

⁴⁷ Město Turnov – oficiální stránky města – Územně analytické podklady 2008 hotovy [online]. 2009 [cit. 27. 11. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/rozvoj-mesta/uzemne-analyticke-podklady/uzemne-analyticke-podklady-2008-hotovy.html>> (část B, s. 155-6).

limitují. Poslední bod, který souvisí s dopravou, poukazuje na nevyužívání letecké dopravy. V tomto případě nevidím až takový problém a především si nedokážu představit možné využití.

Téma technické infrastruktury je v současné době poměrně aktuální, protože v letech 2009 – 2011 probíhá na území města Turnov akce Čistá Jizera, která se zaměřuje na výstavbu nové a rekonstrukci staré kanalizace v některých částech města a na zintenzivnění využití ČOV. Přesto tento projekt nezahrnuje všechny oblasti, kde by byly změny vhodné. Významnou úlohu zde hraje finanční náročnost všech těchto úprav. Situace v menších obcích ORP Turnov bude obdobná – obnova stávající, ale i budování nové infrastruktury je potřebné, ale také finančně náročné.

Cestovní ruch se koncentruje na několika místech regionu. Je také limitován ochranou přírody (CHKO Český ráj), nedostatečnou nabídkou služeb a v některých případech i slabou propagací kulturních nebo přírodních památek.

Sociální pilíř

Problémy k řešení:

- dlouhodobě nepříznivý populační vývoj
- podpora zaměstnanosti, podnikatelské aktivity a mobility obyvatelstva
- rozvoj efektivních moderních forem sociální péče
- zvýšení vzdělanosti a kvalifikace obyvatelstva
- omezit nepříznivé dopady suburbanizace a nerovnoměrného rozvoje sídelní struktury⁴⁸

Nepříznivý populační vývoj je spojen především se stárnutím populace. I v Turnově je velmi vysoký průměrný věk obyvatel. S tím souvisí i další problém – nedostatečná sociální péče a nutnost rozšířit kapacitu domovů důchodců a dalších institucí, které pečují o staré lidi. Velikost populace Turnova samotného se v podstatě nemění. Roli zde hraje také migrace, protože do Turnova se stěhují lidé z okolních malých obcí. Na druhé straně to přináší problémy právě těmto malým obcím, které se začínají vylidňovat.

⁴⁸ Město Turnov – oficiální stránky města – Územně analytické podklady 2008 hotovy [online]. 2009 [cit. 27. 11. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/rozvoj-mesta/uzemne-analyticke-podklady/uzemne-analyticke-podklady-2008-hotovy.html>>. (část B, s. 157).

Podpora zaměstnanosti, podnikatelské aktivity a mobility obyvatelstva je v Turnově poměrně úspěšná. Město si trvale drží poměrně nízkou míru nezaměstnanosti a ačkoli v posledních letech v souvislosti s hospodářskou krizí vzrostla, stále se drží pod krajským průměrem.

Z hlediska vzdělanosti jsou velké rozdíly mezi Turnovem a některými malými obcemi v okolí. Turnov samotný nabízí široké možnosti vzdělání. Autoři ÚAP uvádějí nutnost snah o zřízení vysoké školy nebo její fakulty v Turnově, což mi připadá nereálné a nepotřebné, protože vysoké školy jsou dostupné (ať už v okolí (Liberec, Mladá Boleslav) nebo v republikovém měřítku (Praha, Brno).

Sídelní struktura je nerovnoměrná. Centrum tvoří město Turnov, které je obklopeno menšími obcemi. Turnov zažívá období, kdy dochází k rozšiřování obytných částí na okraji města.

Environmentální pilíř

Problémy k řešení:

- zlepšit kvalitu útvarů povrchových a podzemních vod
- radonové riziko
- hluková zátěž prostředí
- degradace zemědělského půdního fondu
- ochrana přírody a krajiny⁴⁹

Snahy o zlepšení kvality vody jsou aktuálně řešeny v souvislosti s projektem Čistá Jizera, který zdokonaluje kanalizační systém a napojení na ČOV. Jedním z jeho cílů je i zvýšení kvality povrchových vod na Turnovsku.

Hluková zátěž je spojena s dopravou. Potíže přináší i absence obchvatu pro tranzitní dopravu a tudíž vedení této dopravy městem. Samozřejmě je nutné snižování hlukové zátěže v obydlených oblastech.

Pro celou oblast ORP Turnov je ochrana přírody a krajiny velmi důležitá. Nachází se zde množství chráněných míst (CHKO, přírodní památka, národní přírodní památka, přírodní rezervace...). Ochrana přírody je zároveň nutné přizpůsobit i možnosti rozvoje cestovního ruchu.

⁴⁹ Město Turnov – oficiální stránky města – Územně analytické podklady 2008 hotovy [online]. 2009 [cit. 27. 11. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/rozvoj-mesta/uzemne-analyticke-podklady/uzemne-analyticke-podklady-2008-hotovy.html>> (část B, s. 158).

5 Budoucnost města

5.1 Strategický plán

Strategický plán je jedním z dokumentů plánování, které město Turnov má (dále Územní plán, Územně analytické podklady). Dokument vznikl na přání Města Turnov. Jeho zhotovitelem byla ARR – Agentura regionálního rozvoje, spol. s r. o. z Liberce. Vypracován byl v letech 2003–2004. Dostupný je na internetových stránkách města (citace), kde jsou uvedeny i dokončené projekty (k březnu 2010). Z těchto zdrojů vychází i následující text.

Strategický plán zahrnuje tři části – Profil města, Návrh strategie a Akční plán. První z nich poskytuje přehled základních údajů o městě – historický přehled, památky, poloha, postavení města v regionu, obyvatelstvo, ekonomika, občanská vybavenost... Návrh strategie zahrnuje přehled strategických dokumentů v rámci České republiky a Libereckého kraje, dále je zde SWOT analýza (ukazuje poměrně velké výhody města – především poloha a přírodní a krajinná hodnota) a obecněji nastíněné oblasti, které je nutné řešit. Je zde stanoven globální cíl: *„Dosáhnout trvalého, vyváženého a udržitelného rozvoje města Turnova i růstu kvality života všech skupin jeho obyvatel na základě povzbuzování nových ekonomických aktivit s důrazem na tvorbu pracovních míst, na zlepšení kvality infrastruktury, na rozvoj lidských zdrojů, cestovního ruchu a na prohlubování sociální integrace při zachování významných kulturních a přírodních hodnot území.“*⁵⁰ Dále dílčí cíle pro jednotlivé oblasti, které jsou doplněny konkrétní aktivity (podrobněji řešeny v Akčním plánu). Poslední částí je Akční plán, který *„Zahrnuje přehled vybraných opatření a aktivit řazených podle jednotlivých prioritních oblastí, u nichž se předpokládá příprava, popř. realizace v krátkodobém až střednědobém horizontu (max. do roku 2008). Tyto záměry musí být nejprve samostatně analyzovány a prověřeny; na základě tohoto posouzení se vyhodnotí reálnost konkrétního záměru a stanoví se postup jeho další přípravy nebo jeho odmítnutí. Každý záměr bude samostatně projednán v příslušných orgánech města. Součástí přehledu opatření a vybraných aktivit je podrobnější*

⁵⁰ Město Turnov – oficiální stránky města – Strategické plánování [online]. 2008, 2010 [cit. 6. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/rozvoj-mesta/strategicke-planovani/strategicke-planovani.html>> (druhá část, s. 19).

*specifikace (určení garanta, nákladů projektu, způsobu financování a soulad s nadřazenými strategickými dokumenty jako podmínky pro možné kofinancování z národních zdrojů i evropských fondů).*⁵¹

V následujícím textu bych se chtěla zaměřit na projekty, které již byly dokončeny. Začala bych oblastí technické infrastruktury, kde se podařilo vybudovat nové kanalizační sítě v okrajových částech města. V současné době dochází dobře k velkým změnám také v souvislosti s projektem Čistá Jizera (popsán dále), který je velkou investiční akcí Turnova a který je spojen s obnovou stávající a budováním nové kanalizační sítě a zefektivněním využití ČOV.

V oblasti školství a vzdělávání proběhlo několik projektů spojených s rekonstrukcí a modernizací některých škol. Podobně i oblast kultury a sportu je spojena s projekty, které zajistily rekonstrukci a modernizaci některých zařízení (např. letní kino, městská knihovna nebo kulturní zařízení v některých částech města). Byl také vybudován sportovní areál v blízkosti sportovní haly, ale nadále se nepodařilo realizovat výstavbu zimního stadionu ani koupaliště. Budování těchto staveb je v Turnově řešeno již dlouhou dobu. V této době je aktuální spíše vybudování koupaliště, o které usiluje i současné vedení města. Podpořeny byly i projekty z oblasti zdravotní a sociální péče, které jsou spojeny s investicemi do modernizace a zařízení turnovské nemocnice, ale také na péči o seniory.

Město Turnov investovalo také mnoho do oblasti cestovního ruchu a památek. Velmi významná byla obnova židovské synagogy v roce 2008, dále i opravy turnovských kostelů (např. kostel sv. Jana Křtitele v Nudvojovicích). Strategický plán stanovuje i podporu nových forem cestovního ruchu, jako je např. kongresová turistika. S tím souvisí i vybudování kulturního centra Střelnice s možnostmi dalšího využití jako kongresového centra. Výhodou je, že se nachází v Českém ráji, tedy na dosah přírodních a kulturních památek a také je v okolí široká nabídka ubytování.

Zásadním tématem ve městě je stále doprava. Problémem je vedení tranzitní dopravy přes centrální část města. Nejhorší je dopravní spojení ve směru na Semily, kdy silnice vede přímo přes náměstí. Již ve strategickém plánu bylo

⁵¹ Město Turnov – oficiální stránky města – Strategické plánování [online]. 2008, 2010 [cit. 6. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/rozvoj-mesta/strategicke-planovani/strategicke-planovani.html>> (třetí část, s. 2).

stanoveno nutné dobudování vnějšího a vnitřního silničního okruhu a vyřešení vedení tranzitní dopravy přes městské centrum. Tato otázka prozatím nebyla vyřešena. V oblasti dopravy zatím vznikly vždy jen dílčí projekty, které byly spojeny např. s rekonstrukcí některých ulic nebo s výstavbou kruhových objezdů, které mají napomáhat plynulosti dopravy. Ovšem zásadní změna dopravní situace ve městě je nutná a především by bylo vhodné snížit dopravu v samotném centru a obytných oblastech.

Vedle stále aktuálního problému dopravy zůstaly stranou zájmu prozatím oblasti průmyslu a služeb, životního prostředí nebo bezpečnosti, které si jistě zaslouží pozornost v blízké budoucnosti.

5.2 Současné problémy

Turnov má stejně jako každé jiné město své problémy, ať už se týkají dopravy nebo např. finanční situace. Většina těchto potíží bude přetrvávat také do budoucna a jejich vývoj zatím nelze zcela jasně určit. V následujícím textu se chci věnovat pouze dvěma záležitostem, které jsou momentálně pro Turnov velmi aktuální. První z nich se týká silnice R35, jejíž severní varianta vyvolává na Turnovsku velký odpor a pokud by byla zvolena, měla by na podobu města velmi výrazný vliv. Druhou záležitostí je projekt Čistá Jizera, který nadále probíhá a obyvatelé ho v současné době vnímají především v souvislosti s dopravními omezeními v centru.

5.2.1 Silnice R35

Při vytváření následujícího textu jsem vycházela z materiálů dostupných na internetu. Jednalo se o stránky www.ceskedalnice.cz, které poskytují informace o plánované podobě celé této komunikace. Dalším zdrojem se mi staly stránky www.turnovskovakci.cz. Jedná se o noviny, které jsou i v klasické podobě zdarma distribuovány v Turnově a okolí. Stránky tedy nabízí velké množství článků k tomuto tématu za období posledních několika let.

Rychlostní silnice R35 má v budoucnu být okolo 250 km dlouhá (přesně zatím nelze určit, protože v některých úsecích není ještě zvolena konkrétní trasa) a prozatím je v provozu 81 km. Silnice je plánována jako spojnice následujících měst: Liberec – Turnov – Hradec Králové – Moravská Třebová – Mohelnice – Olomouc – Lipník nad Bečvou. Původní plán (vznikl v roce 1963) měl vést

z Lipníku nad Bečvou do Hradce Králové. V roce 1993 bylo rozhodnuto o prodloužení trasy do Liberce. Po dokončení by měla být tato silnice alternativní spojnici Čech a Moravy, která by zároveň ulehčila dálnici D1. Pro město Turnov je nejdůležitější úsek Turnov – Hradec Králové, který bude pravděpodobně dokončen až jako poslední. U Turnova se nachází i důležité napojení na silnici R10 (směr na Mladou Boleslav a Prahu).

Obr. 8: Mapa variant rychlostní komunikace R35⁵²

Problematický je především úsek Turnov - Úlibice (u Jičína). Nakonec vznikly tři varianty kudy by mohla silnice R35 vést. Byly vytvořeny i vizualizace možných tras (firma Valbek), na základě kterých se dále jednalo o výběru jedné konečné trasy. **Severní trasa** by měla vést přímo městem Turnov. Roli zde nehraje ani kritika, že se mají budovat obchvaty pro tranzitní dopravu a nikoli vést tyto komunikace skrz střed města (v případě Turnova se to již jednou stalo

⁵² R35 [online]. 2003-2006, 2009 [cit. 20. 3. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.csopkrizanky.cz/r35/>>.

na přelomu 80. a 90. let). V přímadě R35 by centrem vedla dokonce čtyřproudá silnice, dále by došlo k přemostění ČOV a plánovaného rekreačního areálu v Maškových zahradách a pod sídlištěm Výšina by vznikl tunel (1 380 m dlouhý; opět se zapomíná na již mnohokrát diskutovaný problém nestabilního podloží celého kopce). Další nelogickou záležitostí této varianty je i minimální napojení samotného Turnova na dálnici (stávající připojení v Ohrazenicích, vzniknout by mělo další v Přepěřské ulici a další až na Valdštejnsku - tedy napojení pouze na okrajích města). Tato varianta zahrnuje výstavbu čtyř tunelů a 35 mostů. **Jižní varianta** by měla vést okolo Mnichova Hradiště. Technicky a stavebně by byla nenáročná (roviny, mimo zástavbu), ale i přesto by bylo nutné vytvořit 38 mostů. Problémy jsou zde spojeny s okolím Jičina, kde jsou chráněná území. Poslední variantou je **superseverní varianta** okolo Semil. Ta by zajistila napojení také Jablonce nad Nisou, horských středisek v Krkonoších i Semilská a Lomnicka. Problémem je zde množství mostů (39) a tunelů (10). Cenově je tato varianta nesrovnatelně dražší než zbývající dvě.

V roce 2009 byly se všemi variantami seznámeny i jednotlivé obce a města. V listopadu 2009 schválí turnovští zastupitelé, že „*Město Turnov nesouhlasí s vedením komunikace R35 katastrem Turnova.*“⁵³ Bylo také rozhodnuto o vypracování nového územního plánu, kde má být koridor R35 veden jen jako územní rezerva. Proti severní variantě se vyslovily i všechny obce na plánované trase (kromě Karlovic a Hrubé Skály). Otázkou je zda to bude bráno v úvahu při rozhodování ve vládě, protože krajské zastupitelstvo následně rozhodlo zcela podle svých vlastních zájmů.

Na jaře 2010 projednávali liberečtí krajští zastupitelé možné varianty silnice R35. Nakonec se vyslovili pro severní variantu - „*pro kraj a jeho obyvatele je nejlepší vést rychlostní silnici R35 středem Turnova a Českým rájem. Vedení kraje, které hlasování prosadilo, se prý opíralo o stanovisko odborníků, kteří tuto variantu vyhodnotili jako pro kraj nejlepší. Poukazováno bylo též na skutečnost, že si to přeje i většina obyvatel Libereckého kraje a zastupitelé tak*

⁵³ Zastupitelé hlasovali proti dálnici. Práce na novém územním plánu Turnova budou zahájeny [online]. 30. 11. 2009 [cit. 8. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnovskovakci.cz/view.php?navezclanku=zastupitelE-hlasovali-proti-dAlnici-prÁce-na-novÉm-&cislocclanku=2009110052>>.

jednají v jejich zájmu.“⁵⁴ Žádný průzkum ovšem proveden nebyl a o referendu se také neuvažovalo. Průzkum proběhl až po rozhodnutí krajského zastupitelstva a podle něho nesouhlasí se severní variantou 57 % obyvatel kraje. Liberecký kraj tedy podporuje severní variantu a konečné rozhodnutí bude na vládě.

Starostka Turnova Hana Maierová se k tomu vyjádřila následovně: „Zastupitelstvo města Turnova přijalo v minulém roce dvě nesouhlasná usnesení k severní variantě R35. Zastupitelé Libereckého kraje nakonec zaujali stanovisko jiné. Stejně tak ale bude postupovat i vláda - i pro ni jsou usnesení přijatá samosprávami nezávazná a bude v této věci rozhodovat samostatně. Poté, až vláda o trase R35 rozhodne, má město (ale i kraj) zákonnou povinnost podřídit se v územním plánu vyššímu stupni územněplánovací dokumentace, tj. schválené na úrovni státu a kraje. Proto musel být i v minulosti do územního plánu Turnova koridor pro tuto komunikaci zapracován. Stanovení koridorů pro dopravní trasy tak, aby byly pro Turnov co nejméně bolestivé, je asi nejdůležitějším úkolem pracovní skupiny pro nový územní plán města a pro zastupitelstvo.“⁵⁵

O konečné trase tedy musí rozhodnout vláda, ale ať bude zvolena jakákoli varianta, tak silnice R35 nebude dokončena v nejbližších letech (uváděno je 15 až 20 let). Do roku 2015 bude přispívat na dostavbu českých silnic Evropská unie, ta ovšem nepočítá s dostavbou silnice R35 a později až dotace skončí bude obtížné výstavbu financovat. Na začátku roku 2011 zveřejnilo ministerstvo dopravy plán budoucí dopravní situace (do roku 2025) a ani zde se nepočítá s dostavbou silnice R35. Tento problém tedy bude v Turnově aktuální ještě dlouho.

5.2.2 Projekt Čistá Jizera

Zdroje informací k tomuto tématu jsou dostupné z internetu a místního tisku. Základní informace nabízí stránky autorů celého projektu – Vodohospodářské sdružení (www.vhsturnov.cz) a místní noviny Turnovsko v akci (dostupnější v internetové podobě: www.turnovskovakci.cz). Následující text tedy vychází z těchto zdrojů.

⁵⁴ R35: turnovští zastupitelé se přihlásili k jižní variantě [online]. 28. 6. 2009 [cit. 8. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnovskovakci.cz/view.php?navezclanku=r35-turnovSt& cislo clanku=2009060048>>.

⁵⁵ R35 jednou nejspíš povede Turnovem a Českým rájem [online]. 1. 4. 2010 [cit. 8. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnovskovakci.cz/view.php?navezclanku=r35-jednou-nejsp&cislocclanku=2010040001>>.

Vodohospodářské sdružení Turnov je vlastníkem infrastruktury na Turnovsku a od roku 2004 se snažilo rozšířit svazek o další města okresu Semily. Cílem mělo být vytvoření žádosti o finanční dotace z Evropské unie. Zde byl tedy počátek projektu Čistá Jizera, který má zajistit výstavbu nové a rekonstrukci stávající kanalizace v pěti městech Semilsku (Čistá Jizera I: Turnov, Semily a Jilemnice; Čistá Jizera II: Lomnice nad Popelkou a Rokytnice nad Jizerou).

Do regionu se dostane obrovská dotace ve výši 540 milionů korun z Evropské unie (zprostředkovaná Státním fondem životního prostředí) a další částku budou muset investovat jednotlivé obce (celkem okolo 300 milionů korun). Projekt zahrnuje výstavbu 73 km nových kanalizací a 11 km vodovodů. Nově má být na kanalizaci napojeno 2500 nemovitostí. Práce byly zahájeny v dubnu 2009 a dokončeny by měly být na podzim roku 2011. Semilsko se stane prvním regionem v České republice, kde začne výstavba a oprava kanalizace a vodovodů.

Čistá Jizera v Turnově je spojena s rekonstrukcí kanalizace, která proběhne především v širším centru města (ulice 5. května, Skálova, Jiráskova, Vejrichova, Tázlerova, Antonína Dvořáka, Husova a Žižkova ulice a další), v okolí nádraží se bude jednat jen o jedinou ulici (ulice 1. máje). Nové kanalizace budou vybudovány především v okrajových částech města (v Nudvojovicích, v Dolánkách, na Kobylce, na Bukovině, v Durychově a v části Hruštic). Počítá se s investicemi ve výši 300 milionů korun. Město by se mělo podílet částkou okolo 80 milionů korun.

Původně se počítalo i s dalšími oblastmi (Nádražní ulice, sídliště Jana Patočky, vilová čtvrť u bývalých kasáren...), ale vzhledem k finanční náročnosti celého projektu nebylo možné tyto práce realizovat. Předpokládá se zařazení těchto částí do nového projektu v příštích letech.

V únoru 2009 zastupitelé Turnova vybrali dodavatele stavby (Stavby silnic a železnic, a. s. – ve vlastnictví francouzské společnosti Eurovia) s cenou 248 500 389 korun (bez DPH). Díky projektu má vzniknout celkem 15 km nové kanalizace, 11 km má být rekonstruováno a dále má být vybudováno 429 nových kanalizačních přípojek. Měla by se také zvýšit účinnost ČOV a hlavně zajistit zlepšení kvality vody řeky Jizery.

Obr. 9: Průběh prací v ulici 5. května nedaleko náměstí⁵⁶

Za první rok (2009) bylo využito 27 milionů (28% z celkové ceny). Nejvyšší stavební aktivita je ale spojena s rokem 2010. Největší problémy způsobily práce v ulici 5. května, která vybíhá přímo z náměstí a je hlavní komunikací ve směru na Semily. Uzavírka této ulice způsobuje množství dopravních omezení a vymýšlení objížděk, které se mění, jak pomalu práce postupují ulicí směrem dál od náměstí. V létě 2010 se v novinách objevila i zmínka o vysoké intenzitě práce, o které má vypovídat, že se pracuje na jedenácti místech současně. Pro obyvatele města to je ovšem velmi problematické, protože město má problémy s dopravním přetížením i za běžného provozu, teď se navíc přidalo množství uzavírek a objížděk, doprava se tak soustředila na určitá místa, kde se její intenzita velmi záhy projevila na kvalitě silnic. Projekt zatím přináší Turnovu především dopravní problémy a zhoršení kvality silnic. Ovšem po dokončení se snad dopravní situace vrátí k normálu a město bude mít rekonstruovaný a v okrajových částech i nový kanalizační systém.

⁵⁶ VHS Turnov – Čistá Jizera I – město TURNOV – Foto –5. května [online]. [cit. 8. 2. 2010]. Dostupné z WWW: <http://www.vhsturnov.cz/ul_5_května-c-374.html>.

6 Závěr

Turnov je důležitým střediskem v rámci širšího okolí. Je centrem administrativním (obec s pověřeným úřadem, obec s rozšířenou působností), ale i přirozeným (souvislost s historickým vývojem).

Významná úloha města je spojena s hospodářstvím. Turnov nabízí poměrně široké možnosti zaměstnání. Míra nezaměstnanosti se pohybuje pod úrovní kraje. Turnovské podniky zaměstnávají poměrně velké množství osob z okolí. Průmysl je zde zastoupen tradičními odvětvími (sklo, textil, potraviny), ale nově si získal velký vliv automobilový průmysl (především se zde vyrábí různé komponenty). Do budoucna by bylo vhodné skladbu průmyslových odvětví poněkud pozměnit a více diferencovat, protože zaměření na jediné odvětví (automobilový průmysl) by mohlo přinést zásadní problémy.

Důležitá je také vhodnost prostředí pro podnikání (i lidé z okolí podnikají právě v Turnově). Poměrně široká je také nabídka služeb. Týká se to základních služeb jako je školství nebo zdravotnictví, ale lidé jezdí také za úřady, obchody...

S nabídkou služeb souvisí také cestovní ruch. Turnov se těší zájmu turistů nejen z Čech, ale i ze zahraničí. Ovšem město je cílem pouze krátkodobé návštěvy (především jednodenní) a následně turisté využívají blízkosti chráněné krajinné oblasti Český ráj, která nabízí přírodní a kulturní zajímavosti i možnosti sportovního vyžití. Pro turisty je Turnov většinou jen krátkou zastávkou a ubytování a další služby využívají jinde.

K současným největším problémům města patří dopravní situace (souvislost s projektem Čistá Jizera, ale i nevyřešeným průjezdem tranzitní dopravy středem města). Dalším dlouhodobým tématem je výstavba rychlostní silnice R35. Řešení dopravní situace je programem každého vedení Turnova, ale prozatím nedosáhlo mnoha úspěchů.

Budoucí vývoj města je určován plánovacími dokumenty. V posledních letech byly realizovány nejrůznější projekty Strategického plánu. Město bohužel v současné době nemá aktuální Územní plán, ale již bylo zadáno vypracování nového plánu. Tento dokument také v budoucnu ukáže, kam bude město směřovat.

Seznam literatury

LITERATURA

BABÍK, Michal – COGAN, Miroslav. *Turnovsko*. 1. vyd. Praha; Litomyšl: Paseka, 2007. 67 s. ISBN 978-80-7185-858-4.

COGAN, Miroslav. *Turnov: Český ráj*. 1. vyd. [s. l.] Nakladatelství Jakoubě, 2001. 165 s. ISBN 80-901972-6-4.

HAY, Iain: *Qualitative Research Methods in Human Geography*. 2nd edition. Oxford: Oxford University Press, 2005. 339 p. ISBN 0 19 555079 x.

KNOX, Paul – PINCH, Steven. *Urban Social Geography: An Introduction*. 5th edition. Harlow: Pearson Prentice Hall, 2006. 375 p. ISBN 0-13-124944-4.

ŠIMÁK, Josef Vítězslav. *Příběhy města Turnova nad Jizerou. Díl 1. Od založení města do r. 1620*. Turnov: Museum turnovské, 1903. 351 s.

Turnovská vyznání: Sborník vydaný u příležitosti 725. výročí města Turnova. 1. vyd. Turnov: Městský úřad v Turnově, 1997. 95 s.

Výsledky Sčítání lidu, domů a bytů za správní obvod Turnov: Liberecký kraj. Liberec: Český statistický úřad, 2004. 97 s. ISBN 80-250-0796-0.

Obce v číslech 2001: Správní obvody obcí III: Frýdlant, Liberec, Turnov. Liberec: Agentura regionálního rozvoje, 2002. 279 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Město Turnov

Město Turnov – oficiální stránky města – Městská památková zóna [online]. 2008 [cit. 3. 9. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/rozvoj-mesta/mestska-pamatkova-zona/mestska-pamatkova-zona.html>>.

Město Turnov – oficiální stránky města – Územní plán města Turnova z roku 1996 [online]. 2008 [cit. 17. 9. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/rozvoj-mesta/uzemni-planovani/uzemni-plan-mesta-turnova-z-roku-1996.html>>.

Město Turnov – oficiální stránky města – Strategické plánování [online]. 2008, 2010 [cit. 6. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/rozvoj-mesta/strategicke-planovani/strategicke-planovani.html>>.

Město Turnov – oficiální stránky města – Územně analytické podklady 2008 hotovy [online]. 2009 [cit. 27. 11. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/rozvoj-mesta/uzemne-analyticke-podklady/uzemne-analyticke-podklady-2008-hotovy.html>>.

Město Turnov – oficiální stránky města – Město Turnov – základní informace [online]. 2008 [cit. 14. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/mesto-turnov-zakladni-informace.html>>.

Město Turnov – oficiální stránky města – Statistické údaje a čísla o Turnovu [online]. 2008 [cit. 4. 10. 2010]. Dostupné z WWW:

<<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/zakladni-informace-o-meste/statisticke-udaje-a-cisla-o-turnovu.html>>.

Projekt Čistá Jizera

Čistá Jizera: Dlouho očekávaný projekt musí být objemově zmenšen [online]. 12. 3. 2008 [cit. 8. 2. 2011]. Dostupné z WWW:

<<http://www.turnovskovakci.cz/view.php?navezclanku=ČistÁ-jizera-dlouho-oČekÁvan&cisloclanku=2008030016>>.

Do regionu míří největší dotace všech dob: více než půl miliardy korun [online].

4. 12. 2008 [cit. 8. 2. 2011]. Dostupné z WWW:

<<http://www.turnovskovakci.cz/view.php?navezclanku=do-regionu-m&cisloclanku=2008120008>>.

V roce 2010 očekávejte v Turnově především ohromný rozsah prací, projekt Čistá Jizera zasáhne město v opravně nejcitlivějším místě [online]. 27. 1. 2010 [cit. 8. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnovskovakci.cz/view.php?navezclanku=v-roce-2010-oČekÁvejte-v-turnov&cisloclanku=2010010036>>.

Práce na projektu Čistá Jizera pokračují v plném tempu, VHS Turnov má již vybraného nového provozovatele vodohospodářské sítě na příštích deset let [online]. 26. 8. 2010 [cit. 8. 2. 2011]. Dostupné z WWW:

<<http://www.turnovskovakci.cz/view.php?navezclanku=prÁce-na-projektu-ČistÁ-jizera-pokraČuj&cisloclanku=2010080030>>.

Čistá Jizera v posledním roce výstavby aneb co nás ještě čeká a nemine [online].

12. 1. 2011 [cit. 8. 2. 2011]. Dostupné z WWW:

<<http://www.turnovskovakci.cz/view.php?cisloclanku=2011010021>>.

VHS Turnov – Čistá Jizera I – město TURNOV [online]. [cit. 8. 2. 2011].

Dostupné z WWW: <<http://www.vhsturnov.cz/cj-turnov-a-43.html>>.

Silnice R35

Zastupitelé hlasovali proti dálnici. Práce na novém územním plánu Turnova budou zahájeny [online]. 30. 11. 2009 [cit. 8. 2. 2011]. Dostupné z WWW:

<<http://www.turnovskovakci.cz/view.php?navezclanku=zastupitelÉ-hlasovali-proti-dÁlnici-prÁce-na-novém-&cisloclanku=2009110052>>.

R35 jednou nejspíš povede Turnovem a Českým rájem [online]. 1. 4. 2010 [cit. 8. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnovskovakci.cz/view.php?navezclanku=r35-jednou-nejsp&cisloclanku=2010040001>>.

Rozhodli zastupitelé proti ůli obyvatel kraje? [online]. 14. 4. 2010 [cit. 8. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnovskovakci.cz/view.php?navezclanku=rozhodli-zastupitelÉ-proti-vŮli-obyvatel-kraje&cisloclanku=2010040016>>.

Superplán ministerstva dopravy na příštích 15 let o stavbě R35 mezi Hradcem Králové a Libercem nehovoří [online]. 31. 1. 2011 [cit. 8. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnovskovakci.cz/view.php?navezclanku=superplÁn-ministerstva-dopravy-na-pŘ&cisloclanku=2011010048>>.

R35: turnovští zastupitelé se přihlásili k jižní variantě [online]. 28. 6. 2009 [cit. 8. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.turnovskovakci.cz/view.php?navezclanku=r35-turnovŠt&cisloclanku=2009060048>>.

České dálnice > dálniční síť v České republice > Rychlostní silnice > Rychlostní silnice [online]. 2002-2011 [cit. 8. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskedalnice.cz/rychlostni-silnice/r35>>.

Další internetové zdroje

Počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869 [online]. 2010 [cit. 6. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/sldb/sldb10.nsf/obydomy?openform&:577626>>.

Výsledky hlasování za územní celky [online]. 2010 [cit. 6. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.volby.cz/pls/ps2010/ps311?xjazyk=CZ&xxkraj=7&xobec=577626&xvyber=5104>>.

Výsledky voleb – volby.cz [online]. 2010 [cit. 6. 12. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.volby.cz/pls/kv2010/kv1111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=5104&xobec=577626&xobecnaz=turnov&xstat=0&xvyber=0>>.

Sčítání lidu, domů a bytů 2001 [online]. 2005 [cit. 20. 5. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/577626?OpenDocument>>.

Nezaměstnanost [online]. [cit. 8. 3. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz>>.

Demografická ročenka měst (2000 až 2009) [online]. 2010 [cit. 15. 10. 2010]. Dostupné z WWW: <[http://csugeo.i-server.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/9F003C1F2A/\\$File/401810506.pdf](http://csugeo.i-server.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/9F003C1F2A/$File/401810506.pdf)>.

Bilance půdy v obcích Libereckého kraje k 31. 12. 2009 [online]. 2010 [cit. 14. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/0806_vymera>.

Veřejná databáze ČSÚ [online]. [cit. 14. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?kapitola_id=5&pro_1_154=577626&cislatab=MOS+ZV01>.

Živé firmy v České republice [online]. [cit. 14. 2. 2011]. Dostupné z WWW: <www.zivefirmy.cz>. (odkazy na stránky jednotlivých turnovských firem)

Historie Židů v Turnově [online]. 2009 [cit. 27. 9. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.synagoga-Turnov.cz/redakce/index.php?clanek=38178&xuser=&lanG=cs&slozka=37781>>.

Mapy Google [online]. 2011 [cit. 10. 3. 2011]. Dostupné z WWW: <maps.google.cz>.

Seznam příloh

Dotazník na kvalitu životního prostředí.....	60
--	----

Přílohy

Příloha 1: Dotazník na kvalitu životního prostředí

		body			body
1	Dopravní provoz		10	Bezpečnost	
	normální sídelní	0		velmi dobrá	0
	nadnormální sídelní	3		snížená	3
	velký sídelní a tranzitní	6		nedostatečná	7
2	Vzhledová kvalita		11	Vybavení ulic (kiosky, telefony, lavičky...)	
	vysoká	0		velmi dobré	0
	běžná	1		dobré	3
	nízká	3		nedostatečné	6
3	Dostupnost veřejného prostoru		12	Zeleň, zahrady, parky, trávníky...	
	parky aj. do 5 minut chůze	0		výrazné zastoupení	0
	žádný veřejný prostor do 5 minut chůze	3		běžné zastoupení	2
4	Dostupnost obchodů a základních škol			nízké, nedostatečné	6
	ZŠ a obchody do 5 minut chůze	0	13	Údržba ulic, parků, veřejných prostranství	
	ZŠ, ale žádné obchody do 5 minut chůze	2		velmi dobrá	0
	obchody, ale žádná ZŠ do 5 minut chůze	5		dobrá	2
	žádná ZŠ či obchod do 5 minut chůze	7		nízká, nedostatečná	6
5	Dostupnost MHD do městských center		14	Bydlení	
	do 3 minut chůze	0		kvalitní	0
	přes 3 minuty chůze	3		průměrné , standardní	3
6	Prostorová kompozice (uspořádání)			mizerné	6
	zralá, převážně kvalitní	0	15	Občanská pospolitosť	
	nezralá, nevyvážená	2		dobrá	0
	vadná	5		Nízká	3
7	Znečištění ovzduší			chybějící, asociální	6
	nepatrné	0	16	Procházky, sport, rekreace	
	lehké	3		do 10 minut chůze	0
	těžké	9		do 20 minut chůze či jízdy MHD	3
8	Soukromí			nad 20 minut chůze nebo jízdy MHD	7
	všestranně zachované	0	17	Pocit místa	
	částečně zachované	2		zůstanu	0
	zcela narušené	5		možná se odstěhuji	4
9	Hluk			Kdybych mohl/a, odstěhoval/a bych se	10
	běžný sídelní	0			
	nadměrný sídelní, ale ne dílčí	2			
	celkový i dílčí nadměrný	5			